

Darvinizam i politika

Vrljić, Matej

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:548374>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

MATEJ VRLJIĆ

DARVINIZAM I POLITIKA

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA FILOZOFIJU

MATEJ VRLJIĆ

DARVINIZAM I POLITIKA

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Tomislav Janović

Zagreb, 2019.

Zahvala

Zahvaljujem se svom mentoru doc. dr. sc. Tomislavu Janoviću na velikom strpljenju i pomoći tijekom izrade ovog rada. Također se zahvaljujem svojim prijateljima i kolegama, a naročito svojoj obitelji na pruženoj potpori. Posebice zahvaljujem svojoj zaručnici Tei Ćiraković na pruženoj potpori, motivaciji i ljubavi.

Matej Vrljić

Sadržaj

1. UVOD	3
1.1 Tema i njezina aktualnost	3
1.2 Cilj i struktura rada	4
1.3 Literatura i terminologija	4
2. SINGER: DARVINISTIČKA LJEVICA	6
2.1 Odnos darvinizma i političke ljevice	7
2.2 Prihvaćanje Darwina od političke ljevice	8
2.3 Suradnja	9
2.4 Od suradnje do altruizma	10
2.5 Migracija	11
2.6 Ateizam	12
2.7 Darvinistička ljevica	14
3. ARNHART: DARVINISTIČKI KONZERVATIVIZAM	16
3.1 Sloboda i spontano uređenje	16
3.2 Moralni instinkti	18
3.3 Obitelj, brak, spol	19
3.4 Privatno vlasništvo	23
3.5 Uloga vlasti	25
3.6 Religija	26
3.7 Argument iz svrhovitosti (dizajna)	27
3.8 Emergencija	29
3.9 Socijalni darvinizam	30
3.10 Biotehnologija	32
4. SINGER PROTIV ARNHARTA	34
4.1 Prihvaćanje političke ljevice i konzervativizma	34
4.2 Kompatibilizam	35
4.3 Pitanje migracije	36
5. ZAKLJUČAK	38
6. POPIS KORIŠTENIH IZVORA	40
Sažetak	43
Summary	43

1. Uvod

1.1 Tema i njezina aktualnost

Zanimljiv je Darwinov utjecaj na političke svjetonazore jer čini se kako niti kod jedne političke opcije nije našao svoje utočište. Postojali su pokušaji preuzimanja ideja darvinizma i uklapanja u političke svjetonazore, ali ti pokušaji su se često svodili ili na djelomično preuzimanje ideja ili pogrešnu interpretaciju darvinizma. Također, evolucija potaknuta mehanizmom prirodne selekcije često nije prihvaćena jer ostavlja dojam kako ide protiv onog što političkoj ljevici i desnici daje njihov identitet. Ono što se može pretpostaviti jest da se politička desnica pribojava darvinizma zbog ateizma, zbog urušavanja moralnih vrijednosti koje počivaju na postojanju i zapovijedi transcendentnog bića.¹ Kada se započne rasprava o socijalnom darvinizmu, zadržka u prihvaćanju darvinizma postoji kako s jedne, tako i s druge strane. Naime, teret koji nosi socijalni darvinizam je navodno davanje opravdanja rasizmu u nacističkoj Njemačkoj, dok za ljevicu problem predstavlja biološka utemeljenost. Točnije, prepreka za političku ljevicu je to što se ne može se istovremeno prihvatiti Darwina i očekivati plastičnost ljudske naravi. Plastičnost ljudske naravi se temelji na razmišljanju da razlike za koje smatramo da postoje između muškaraca i žena ili različitih rasa nisu ništa drugo nego ljudski artefakt, stoga se može zaključiti da one ustvari niti ne postoje. Vjerovanje u postojanje različitosti i esencijalizacija tih različitosti može samo rezultirati diskriminacijom, seksizmom, rasizmom i drugim vrstama netrpeljivosti.

Bez obzira na moguće negativne konotacije prihvaćanja darvinizma u politici, postojali su pokušaji formiranja političkih teorija u skladu s darvinizmom. To nas vodi do teme ovog rada: kompatibilnost dvaju glavnih političkih teorija s darvinizmom. Prvi pokušaji povezivanja darvinizma s politikom nastupili su nedugo nakon objavljivanja Darwinovog djela *Postanak vrsta* (1859.), no oni su bili neuspješni. Relativno nedavno, predstavljene su novije verzije utemeljenja određenih političkih svjetonazora u darvinizmu, i to u autorstvu Larryja Arnharta i Petera Singera. Zapadnjačka tradicija u filozofiji se često oslanja na znanost, stoga ne bi trebalo biti iznenađujuće što su filozofi tražili utemeljenje političkih teorija u biologiji. Važnost darvinizma u politici u današnje se vrijeme može uočiti kroz učestale rasprave o političkim kontroverznim temama. Neke od njih su nasljednost određenih osobina, npr. spolnog/rodnog identiteta ili homoseksualizma. Dakle, postoje najmanje dva važna razloga zašto analizirati

¹ Naravno, referira se na kršćanstvo i kršćanskog Boga jer su konzervativci na Zapadu, oni koji su vjernici, većinski kršćani.

odnos političkih svjetonazora i darvinizma. Prvi razlog je težnja filozofije da ne proturječi znanosti, a drugi razlog je popularnost bioloških tema kao aktualnih društvenih pitanja.

1.2. Cilj i struktura rada

Rad je podijeljen u dvije veće cjeline: prikaz darvinističke ljevice i darvinističkog konzervativizma. Obje te cjeline sadržavat će kraći povijesni pregled, tematski podijeljen na prikaz darvinizma i političkih svjetonazora. Povijesni pregled nije klasičan, kronološki pregled poznatijih predstavnika i njihovih argumenata za spoj politike i darvinizma, već nastoji pružiti uvid u odnos političkih svjetonazora i darvinizma te razloge zbog kojih se ni darvinistička ljevica ni darvinistički konzervativizam do sada nisu uspjeli do kraja etablirati u široj javnosti. Nakon kraćeg povijesnog pregleda, slijede argumenti podijeljeni prema temama. Moguće su varijacije u prikazu ovisno o važnosti neke teme za određenu političku teoriju. Točnije, pri prikazu darvinističkog konzervativizma veća će se pažnja usmjeriti prema pomirenju ustaljenih konzervativnih vrijednosti (npr. „svetosti“ braka) s darvinizmom, dok će prikaz darvinističke ljevice više biti usmjeren prema darvinističkom opravdanju društvene jednakosti. Postoje razlike u Singerovu i Arnhartovu prikazu u izgradnji njihovih teorija, stoga nakon dviju većih cjelina koje su osmišljene kao prikaz, slijedi usporedba i kritički osvrt na dvije suprotstavljene teorije. Zadnje cjelina će, osim usporedbe, sadržavati konačno mišljenje o kompatibilizmu darvinizma s političkom ljevicom, odnosno s konzervativizmom.

Dakle, cilj rada je što jasnije prikazati darvinističku ljevicu i darvinistički konzervativizam, izložiti i kritički vrednovati ponuđene argumente i donijeti sud o kompatibilnosti darvinizma s političkom ljevicom, odnosno političkim konzervativizmom.

1.3. Literatura i terminologija

Kao temelj za prikaz i usporedbu darvinističke ljevice i darvinističkog konzervativizma odabrana je *Darvinistička ljevica* (eng. *Darwinian left*) Petera Singera (2000.) te *Darvinistički konzervativizam* (eng. *Darwinian conservatism*) Larryja Arnharta (2009.). Riječ je o reprezentativnim autorima darvinističke ljevice i darvinističkog konzervativizma. Osim Singerova i Arnhartova djela, gotovo sva ostala literatura je također na engleskom jeziku, stoga sam citate koje navodim u radu preveo na hrvatski, nastojeći to učiniti što vjernije.

Možda se čini neuobičajenim što se u ovom radu suprotstavljaju *darwinistička* ljevica i *darwinistički* konzervativizam – umjesto ljevice i desnice, odnosno liberalizma i konzervativizma – no riječ je o preuzimanju naziva od autora na čijim tekstovima temeljim ovaj rad.

S obzirom na to da je riječ o nečemu što još nije općeprihvaćeno – spoju darvinizma i politike – Singer i Arnhart smatrali su potrebnim ispitati postojeće shvaćanje političke ljevice i konzervativizma. Pretpostavljam da je ranija upotreba termina „liberalizam“ za označavanje pozicije na lijevom političkom spektru pomalo začuđujuća, ali u novijoj tradiciji liberalizmu je izmijenjeno značenje. Friedrich Hayek – iako vrlo utjecajan za konzervativnu misao – sebe nije smatrao konzervativcem, no nije se mogao nazvati niti liberalom zbog značenja koje je riječ poprimila u Sjedinjenim Američkim Državama (Hayek, 1960: 407). Naime, „klasični liberali“ više odgovaraju poziciji koja se u Sjedinjenim Američkim Državama (dalje u tekstu: SAD) naziva „libertarijanizam“. Dakle, referirajući se na političku ljevicu, Singer upozorava na prilično širok politički spektar koji pokriva termin „liberalizam“, dok je Arnhart pri upotrebi pojma „konzervativizam“ uglavnom precizan.

2. Singer: Darvinistička ljevica

Singerova *Darvinistička ljevica* objavljena je nekoliko godina prije knjige *Darvinistički konzervativizam*, Larryja Arnharta, stoga ću prvo razmotriti argumente Petera Singera, a potom Larryja Arnharta. Na samom početku Singer tvrdi kako je ljevici potreba nova paradigma. Naime, ulaganje u Marxovu filozofiju nije se pokazalo uspješnim te predlaže revidiranje političke ljevice (DL: 4)². Singerov prvi korak u revidiranju ljevice je razmatranje toga što je esencijalno političkoj ljevici, tj. hoće li ljevica ostati ljevica ako se Marx zamjeni Darwinom. Esencijalna karakteristika političke ljevice je briga za one koji druge članove društva (DL: 8). Iako Singer možda nije ponudio preciznu definiciju, već je opisno pokušao objasniti što je politička ljevica, smatram da je to dovoljno za shvaćanje toga što pojam ljevice podrazumijeva. Potporu u isticanju brige za ostale članove društva kao esencijalne karakteristike daje teorija o temeljima morala američkog psihologa Jonathana Haidta. Naime, Haidt predlaže šest različitih temelja morala koji mogu objasniti zašto ljudi donose različite političke odluke i opredjeljuju se za različite političke svjetonazore, a predloženi temelji morala su: brižnost, pravednost, svetost, autoritativnost, lojalnost i sloboda (2012: 153–177,197). Od šest temelja morala, podanicima političke ljevice od izrazite su važnosti brižnost i poštenje³, dok ostalim moralnim temeljima ne pridaje toliku važnost (Haidt, 2012: 180–189). Dakle, Singerova darvinistička ljevica uvelike se preklapa s rezultatima Haidtova istraživanja o političkoj ljevici, tj. u pozadini darvinističke ljevice također leži motivacija za brigom i jednakošću/pravednošću.

Teme koje Singer istražuje u izgradnji darvinističke ljevice su interesi, briga za druge, jednakost, kooperacija, recipročnost, plastičnost ljudske naravi itd. Ukratko, bavi se temama koje su od ključne važnosti za darvinističku ljevicu. Iako u principu pregled Singerove *Darvinističke ljevice*, ova cjelina u radu je proširena s dvije teme izvan Singerove *Darvinističke ljevice*: migracija i religija. Poglavlje o imigraciji je vjernije Singeru jer se temelji na argumentima iz druge Singerove knjige: *Praktična etika*. Iako ne spominje eksplicitno darvinističku ljevicu u Praktičnoj etici, argumenti za prihvaćanje imigranata slijede iz principa darvinističke ljevice.

² Zbog pojednostavljivanja i čestog referiranja na Singera, umjesto „Singer, 2000: 4“ pisati će „DL:“ i broj stranice. Naziv knjige je *Darwinian Left* i stoga akronim „DL“. Isto načelo će biti primijenjeno i na Arnhartovu knjigu čiji je naziv *Darwinian Conservativ* i stoga „DC“.

³ Zanimljivo je kako konzervativci svemu pridaju veliku važnost, ali za razliku od ljevice, briga nije toliko visoko na ljestivi njihovih vrijednosti, za razliku od lojalnosti i svetosti.

2.1 Odnos darvinizma i političke ljevice

Prvi problem s kojim se Singer susreće je problem činjenica i vrijednosti. Naime dokle god smo u domeni znanosti ne može se doći do rečenica poput „Ne laži.“ (DL: 12–13). Stoga darvinističkom razmišljanju pristupa oprezno te daje primjere i analizira teze koje se mogu čuti u političkim raspravama (DL: 14). Točnije, analizira teze koje upućuju na relevantnost darvinizma za politiku. Prvi primjer je sama ideja da je smjer u kojem ide evolucija dobar ili ispravan. Drugi je primjer da pružanje pomoći onima koji su „manje podobni“ (eng. *fit*) može imati štetne genetičke posljedice. Prvi primjer se može odbaciti jer je očito riječ o pogrešci zaključivanja s *jest* na *treba*, dok za drugi primjer Singer tvrdi da je vrlo spekulativan te da se ne može tek tako prihvatiti. Treći primjer relevantnosti darvinizma za politiku je sljedeći (DL: 15):

Tvrdnja da razumijevanje ljudske prirode u svjetlu teorije evolucije može nam pomoći u prepoznavanju načina na koji možemo postići neke od naših društvenih i političkih ciljeva, uključujući razne ideje o jednakosti, kao i procjenu mogućih troškova i koristi čineći tako.

Ovom primjeru Singer pristupa ozbiljnije nego prethodna dva jer kaže da političke odluke nisu nužno pogrešne samo zato što možda stoje u opreci s darvinističkim razmišljanjem. Navodi i četvrti primjer u kojem bi darvinističko razmišljanje moglo biti u skladu s političkim pitanjem (DL: 16): „Razotkrivanje ili diskreditacija politički utjecajnih, pred-darvinističkih vjerovanja i ideja.“ Kao primjer pred-darvinističkog razmišljanja koje bi trebalo biti odbačeno je vjerovanje u to da kraljevi imaju božansko pravo kad je u pitanju naslijeđe prijestolja. Točnije, opisuje opravdanje za kraljevu vladavinu, koju je ponudio Robert Filmer, kroz davanje autoriteta Adamu, a taj autoritet se kasnije prenosio na najstarije dijete pa sve do britanske kraljevske obitelji (DL: 16). Iako Singer navodi samo primjer prenošenja autoriteta vlasti britanske kraljevske obitelji, takvo opravdanje za postojanje kraljevske vladavine nije bilo specifično samo za britansku kraljevsku obitelj, već nešto je vrlo uobičajeno u ljudskoj povijesti – kralj vlada milosti Božjom.

Dakle, Singer je ustavio kako darvinističko razmišljanje može biti relevantno za političku raspravu, ali također postavlja pitanje zašto darvinizam nije zaživio na političkoj ljevici. Singer smatra kako razlog zašto politička ljevica nije prihvatila darvinizam je taj što je ljevica prihvatila konzervativno razumijevanje darvinizma. Drugim riječima, ako se darvinizam primjeni na društvo, onda je slobodno i natjecateljski nastrojeno tržište opravdano ili prirodno (DL: 19). Navodi kako su Marx i Engels cijenili Darwina, no poteškoća je bila u tome što je Marx smatrao kako je Darwinovo djelo rezultat buržoaskog društva, dok je Engels pokazivao

propuste u shvaćanju Darwina (DL: 21). Naime, Engels je vjerovao u nasljedstvo stečenih karakteristika što znači da je njegovo shvaćanje evolucije bliže lamarkizmu nego darvinizmu. Naime, lamarkizam je također teorije evolucije, ali temeljena na principu da potomci mogu naslijediti fizičke karakteristike koje su njihovi preci stekli tijekom života (Encyclopædia Britannica, 2017). No, prema Singeru, najvažniji razlog zašto se darvinizam nije uklopio u političku ljevicu je distinkcija koju su Marx i Engels radili između ljudske povijesti i povijesti koja je prethodila pojavi „modernog“ čovjeka. Drugim riječima, odbacuje se darvinizam, a preuzima marksizam (DL: 22): „Darwinova evolucija prestaje zorom ljudske povijesti, a preuzimaju materijalističke sile povijesti.“

2.2 Prihvaćanje Darwina od političke ljevice

Singer smatra kako su bile postavljene tri barijere za prihvaćanje darvinizma:

- 1) ideja o mogućnosti usavršavanje ljudi;
- 2) utjecaj marksističke teorije povijesti;
- 3) ideja o plastičnosti (eng. *malleability*) ljudske naravi.

Sve navedene barijere Singer smatra srušenima ili barem donekle srušenima. Prvu kroz neuspjeh i katastrofu Sovjetskog saveza, Kambodže pod Pol Potom itd., dok drugu barijeru smatra donekle srušenom, no mišljenja je kako ne bi trebali napustiti Marxove uvide koji mogu biti korisni društvenim znanostima. Vezano uz treću barijeru, navodi kako je danas lakše prihvatiti da ljudska narav nije plastična, dok je politička ljevica ranije bila mišljenja da je promjena puno lakša (DL: 31–33).

Singer se detaljnije bavi idejom plastičnosti propitkujući što je to ustvari fiksno u ljudskoj naravi, a u jasnijem prikazu predlaže tri kategorije ljudskog života: i) ponašanje koje pokazuje velike varijacije kroz različite kulture, ii) ponašanje koje pokazuje neke varijacije, iii) ponašanje koje pokazuje male ili nikakve varijacije. Prva kategorija odnosi se na način proizvodnje hrane, druga kategorija odnosi se na seksualne odnose, dok se treća kategorija – koja podrazumijeva etničku pripadnost – odnosi na to da su ljudi društvena bića koja su sklona izgradnji hijerarhija (DL: 35–37). Treba biti oprezan po pitanju zanemarivanja ljudske naravi, napominje Singer, jer brisanje hijerarhija – za koje smatra da je ponašanje invarijabilno kroz kulture – može biti samo trenutačno. Dajući primjer Boljševika i Ruske revolucije, tvrdi kako brisanje hijerarhije neće rezultirati nestankom stare, već nastankom nove hijerarhije (DL: 39).

No, postavlja se pitanje kako onda uvoditi promjene. Singer ističe naivnost revolucionara i političkih filozofa u osmišljavanju i pokušavanju uvođenja društvenih promjena. Trebali su se – kaže Singer – ugledati na tesare, koji prije no što započnu obradu drva proučavaju materijal koji imaju ispred sebe i prilagođavaju dizajn tom materijalu (DL: 40). Kao što se tesar prilagođava godovima drveta, politička filozofija bi se trebala prilagoditi ljudskim interesima. Naime, čim se spomenu interesi, bitno je razjasniti o kakvim se interesima radi i koliko su oni ustvari važni. Uvođenjem interesa u raspravu može se očekivati pozivanje na Adama Smitha i povlačenje egoizma (Smith, 1977: 30):

Ne očekujmo našu večeru od dobronamjernosti mesara, pivara ili pekara, već iz njihovog vlastitog interesa. Ne obraćamo se njihovom čovjekoljublju, nego njihovom samoljublju, i ne govorimo nikad o našim potrebama, nego o njihovoj koristi.

Singer prepoznaje važnost vlastitih interesa, ali konačna vizija mu je brižno i kooperativno društvo. Stoga je važno obrazložiti kako mogu postojati interesi koji nisu samo usmjereni k nekoj vrsti ekonomskog boljitka. Vođenost isključivo sebičnim interesima je prepreka u ostvarivanju kooperacije. Singer ističe kako moderni darvinizam prihvaća natjecateljski duh, ali i recipročni altruizam – jer ljudi imaju kapacitet prepoznati kako je kooperacijom moguće bolje promovirati vlastite interese. Dakle, postoji kapacitet za kooperacijom i postoje interesi koji nisu vezani samo uz novac (primjerice želja za ispunjenim i sretnim životom). Stoga, umjesto pogleda na društvo kao skup individua koji prepoznaju samo ekonomske interese, Singer zaključuje (DL: 43):

Umjesto toga, mogli bismo pokušati potaknuti širi smisao naših interesa, u kojem nastojimo graditi na društvenoj i kooperativnoj strani naše naravi, pored individualističke i natjecateljske strane.

2.3 Suradnja

Kao što samo ime trećeg poglavlja govori, Singer u njemu raspravlja o kompetitivnosti i kooperaciji. Prije same analize argumenata koji su izneseni u poglavlju, na samom početku Singer ponovno nudi ono za što smatra da bi se politička ljevica trebala zalagati. Ranije je spomenuta briga kao bitan faktor na političkoj ljevici, a sada su ponuđene preciznije mjere i načini kojima bi se moglo pomoći onima koji su „manje sretni“. Jedan od načina je dobrovoljno milosrđe. Za konzervativce je važno što manje uplitanje države u privatno vlasništvo i slijede argumente Milтона Friedmana u tome da je dobrovoljno milosrđe bolji način smanjivanja siromaštva od državnih intervencija (Friedman, 2002: 191). No, Singer priželjkuje društvo u

kojem će postojati neka vrsta socijalne pomoći za one siromašne (DL: 46): „Kako možemo izgraditi kooperativno društvo i nuditi snažnu sigurnosnu mrežu za one koji nisu u stanju pobrinuti se za svoje potrebe?“.

Možda se čini nepotrebnim toliko isticati načine kojima bi se moglo pomoći onima koji su siromašni, no kroz ovakva pitanja mogu se dokučiti važni principi kojih se obje strane drže. Konzervativci vjerojatno ne bi prihvatili neki državni program koji bi pomogao siromašnima ako bi se istovremeno dizali porezi ili osmislio neki novi namet na dohodak. Kod njih nije riječ o pomanjkanju brige, već sa željom za što manjim državnim aparatom i državnim uplitanjem. Zbog toga su konzervativci skloniji prijedlozima koji se temelje na dobrovoljnoj participaciji. Singer je ranije ustanovio postojanje ljudskog kapaciteta za kooperacijom, ali u nastavku ističe da – osim toga što ljudi mogu surađivati – oni su također dobri u prepoznavanju varalica, tj. onih koji zloupotrebljavaju povjerenje. Suradnju i kažnjavanje varanja opisuje zatvorenikovom dilemom (DL: 48-49). Ljudi prate i pamte ponašanja drugih te djeluju u skladu s tim. Onima koji su skloni suradnji, nudi se suradnja, a oni koji varaju, bivaju kažnjeni – „milo za drago“. Singer ističe kako političkoj ljevici – koja je možda više idealistički nastrojena – vjerojatno ne odgovora scenarij „milo za drago“, nego preferiraju beskompromisnu kooperaciju (DL: 51). Na kraju samog poglavlja, Singer ističe problem koji je još veći od same uspostave uvjeta kooperacije milo za drago, a to je nedostatak motivacije za kooperacijom uzrokovan prevelikom nejednakošću (DL: 52). Dakle, kako pomoći onima kojima nisu poželjni za kooperaciju? Singer smatra da odgovor leži u državnoj intervenciji (DL: 53), a to se može postići, primjerice, povećanjem postojećih poreza ili davanjem nekih oblika subvencije onima koji u lošijem financijskom položaju.

2.4 Od suradnje do altruizma

Darvinističko razmišljanje ne podrazumijeva automatski to da su ljudi altruistični. Rodbinske veze i recipročnost su ranije istaknuti kao opravdanja za postojanje suradnje, ali Singer naglašava da postoji i istinski altruizam – požrtvornost bez očekivanja bilo kakve povratne nagrade. Primjer koji je Singer ponudio je darivanje krvi (DL: 55). Darivatelji krvi ne znaju tko će na kraju primiti njihovu krv, a ni primatelji ne znaju čiju će krv dobiti. Dakle, darivatelji krvi ne očekuju ništa zauzvat od onih koji će primiti njihovu donaciju, no praksa darivanja krvi svejedno ne odumire. Primjere recipročnog altruizma možemo pronaći i kod ne-ljudskih životinja. Gerald S. Wilkinson navodi primjer šišmiša vampira i međusobnog hranjenja (1988:

92). Dijeljenje hrane s onima koji se nisu uspjeli prehraniti vrlo je riskantno jer ova vrsta šišmiša može umrijeti u roku od tri dana od zadnjeg obroka (1988: 92).

Singer priželjkuje društvo koje će cijeniti brižnost i uzajamno pomaganje, a smatra da su prepreke u stvaranju takvog društva glorificiranje društvenog statusa i davanje prevelike vrijednosti potrošnji (DL:58). Naime, briga za druge može se pojačati tako da se umanju važnost društvenog statusa. Na samom kraju poglavlja Singer ističe ideje o uvođenju poreza na potrošnju kojim bi se ljudska taština barem donekle stavila pod kontrolu (DL: 59). Iako Singer ne raspravlja o važnosti vlade za darvinističku ljevicu, predlaganjem poreza i ranije spomenutim zagovaranjem nekog oblika socijalne pomoći, daje naslutiti snažno uplitanje vlasti u život pojedinca.

2.5 Migracija

U zadnjih nekoliko godina Europa je zabilježila veliki porast u broju migranata. Po pitanju najvećeg broja zabilježenih ilegalnih imigranata, pri samom je vrhu Njemačka s brojem od gotovo 400 000 u doba najveće „migrantske krize“ (Eurostat, 2019.). Njemačka kancelarka Angela Merkel za vrijeme najvećeg priljeva migranata izjavila je kako pravo na azil ne poznaje gornju granicu (Deutsche Welle, 2015.). Singer ističe da je upravo stav njemačke kancelarke najviše udaljio Njemačku od njezine rasističke prošlosti (Singer, 2018.). Nadalje, osim što smatra kako Njemačka daje pozitivan primjer ostalim zemljama, Singer u istom članku navodi utjecaj klimatskih promjena (nedostatak kiše) na slabiju proizvodnju hrane u manje razvijenim zemljama i u konačnici kao jedan od uzroka migracije. Dakle, isticanjem nedostatne proizvodnje hrane referira se na ekonomske migrante – osobe motivirane na migraciju željom za povišenjem standarda vlastitog života. Od njih treba razlikovati izbjeglice – osobe koje su primorane napustiti svoju državu zbog izravno ugrožene egzistencije. U nastavku će se izrazima „imigracija“ i „imigranti“ referirati isključivo na ekonomske migrante te će se ispitati opravdanost takve vrste migracije.

Iako se u *Darvinističkoj ljevici* nije bavio pitanjem migracije, Singerovo stajalište o imigraciji može se iščitati kroz mnoštvo njegovih članaka. Za filozofsku raspravu vjerojatno je najzanimljivije pogavlje „Oni unutra i oni vani“, posvećeno migraciji u *Praktičnoj etici*. Iako *Praktična etika* ne govori eksplicitno o vezi darvinizma i političkog djelovanja, veza se može naslutiti kroz opravdanje koje Singer nudi za imigraciju (2003: 196-197):

(...) ekonomija bi mogla dobiti poticaj od znatnog prijema izbjeglica, a mnogi bi domaći stanovnici mogli pronaći poslovnu priliku u zadovoljavanju njihovih potreba. Drugi bi mogli uživati u kozmopolitskijem ozračju stvorenom dolaskom pridošlica iz drugih zemalja: pojava dućana i restorana s egzotičnom hranom te, dugoročno, koristi od različitih ideja i načina života.

Dakle, očito je kako Singer smatra da imigracija može dati uvjete za recipročni altruizam, no istovremeno se može postaviti pitanje imamo li moralnu obvezu prihvaćati migrante i – ako imamo – uolikoj mjeri. Singer smatra kako imamo moralnu obvezu pomaganja siromašnima, a argument za obvezu pomaganja se sastoji od tri premise (2003: 176):

- 1) Ako možemo spriječiti nešto loše bez žrtvovanja bilo čega od usporedive važnosti, to trebamo učiniti.
- 2) Apsolutno siromaštvo⁴ je loše.
- 3) Postoji određena količina apsolutnog siromaštva koju možemo spriječiti bez žrtvovanja bilo čega od usporedive moralne važnosti. Dakle,
- 4) Trebamo spriječiti određenu količinu apsolutnog siromaštva.

Preostaje odgovor na drugi dio prethodno postavljenog pitanja, tj. u kojoj mjeri imamo obvezu prihvaćanja migranata. Odgovor na ovo pitanje djelomično je ponuđen isticanjem primjera Njemačke i Angele Merkel, jer je Singer mišljenja da bi države trebale primati što veći broj migranata. Kao protuargument za prihvata većeg broja imigranata navodi negativan utjecaj na okoliš, ali se taj negativan utjecaj (ako ga ima) može zanemariti ako žrtvujemo luksuz i ono što nije nužno za „normalan“ život (2003: 197). „Zasićenje“ migrantima eventualno bi moglo nastupiti ako bi i nakon uklanjanja luksuza negativan utjecaj na okoliš i dalje rastao paralelno s porastom broja stanovnika. Također, moguće je protivljenje domaćeg stanovništva zbog straha od toga da njihova djeca neće moći konkurirati imigrantima. Ako dođe do „zasićenja“, onda bi moglo doći do promjene politike u prihvaćanju migranata (Singer, 2003: 200).

2.6 Ateizam

Od svih tema izloženih u ovom radu, odnos darvinističke ljevice i religije vjerojatno je najočitiiji. Uvriježilo se mišljenje kako ireligioznost znači i pripadnost političkoj ljevici, a u osnaživanju tog mišljenja su pomogli istaknuti znanstvenici i filozofi. Naime, začetnika teorije evolucije putem prirodne selekcije, Charles Darwin, je u pismu Johnu Fordyceu (1879.) napisao

⁴ Singer razlikuje „relativno“ i „apsolutno“ siromaštvo. Apsolutno siromaštvo je borba za preživljavanjem, na samom rubu opstanka, dok relativno siromaštvo se može prepoznati u razvijenim zemljama. Netko može imati zadovoljene sve uvjete za „normalan“ život, ali je u usporedbi s mnogo bogatijima relativno siromašan.

je: „Agnosticism bi bio najtočniji opis mog stanja uma.“ Peter Singer također nije religiozan⁵ i moglo bi se ponuditi mnoštvo znanstvenika koji su također nevjernici. Nadalje, prema anketi provedenoj u SAD-u, gotovo 70% ateista je priklonjeno političkoj ljevici (Pew Research Center's Religion & Public Life Project, 2019.). Dakle, mnogo je ateista na političkoj ljevici i u ovom poglavlju će se razmotriti koji bi pristup imala darvinistička ljevica prema religiji.

Richard Dawkins, biolog i također ateist, smatra kako zamisao o postojanju Boga treba tretirati kao znanstvenu hipotezu (2006a: 50) te kako borba protiv religije nije borba kreacionizma i evolucije, već praznovjerja i racionalnosti (2006a: 67). Analogija Daniela Dennetta možda najbolje ilustrira stajalište „Novog ateizma“ (2006: 5):

Gledate mrava na jednoj livadi, naporno se penje po travi, sve više i više dok ne padne, pa se opet popne i opet, poput Sizifa kako valja svoju stijenu, uvijek nastojeći doći do vrha. Zašto mrav to radi? Kakvu korist vidi za sebe traži u ovoj napornoj i neizvjesnoj aktivnosti? Pogrešno pitanje, kako se ipak ispostavilo. Mravi ne vidi biološke koristi. Na primjer, ne pokušava bolje pogledati teritorij ili tražiti hranu ili pokazati se potencijalnom partneru. Mravlji mozak je pod kontrolom malenog parazita, malog metilja (*Dicrocoelium dendriticum*), koja se mora uvući u želudac ovce ili krave da bi dovršila svoj reproduktivni ciklus. Ovaj mali moždani crv tjera mrava u položaj da pomaže njegovu potomstvu, a ne mravljem.

Dakle, religija se u ovom primjeru opisuje kao nametnika koji ne pruža nikakve dobrobiti za svojeg domaćina. Richard Dawkins uočava mogući pozitivni učinak religije u zaštiti od bolesti povezanih sa stresom, ali riječ o placebo efektu religije (2006a: 167). No, čini se vrlo sumnjivim da nešto što je toliko rašireno i dugotrajno poput religije ne pruža ikakvu „ozbiljniju“ prednost za svojeg „domaćina“. Dawkins pronalazi odgovor u memetici. Mem je Dawkinsonova kovanica, a riječ je o replikatoru koji (Dawkins, 2006b: 197) „baš kao što geni propagiraju samo sebe u genetičkom bazenu, skaćući od tijela do tijela putem spermija ili jajašca, tako memi propagiraju samo sebe u memetičkom bazenu, skaćući od mozga do mozga putem procesa koji se, u širem smislu, može nazvati imitacija.“ Poput gena, memi su također „sebični“, odnosno jedini interes mema je njegova replikacija. Dakle, iz perspektive darvinističke ljevice, religija je moždani parazit.

Darvinistička ljevica ne implicira nužno ateizam, ali je očito da je velik broj pristaša političke ljevice ireligiozan. Ireligioznost istaknutih predstavnika darvinizma i političke ljevice upućuje na različito stajalište od konzervativnog.

⁵ Točnije, nazivao se ateistom.

2.7 Darvinistička ljevica

Kroz prijašnja poglavlja Singerove knjige mogli su se vidjeti obrisi darvinističke ljevice, a ovaj odjeljak bavi će se temeljnim principima te političke pozicije. U izlaganju darvinističke ljevice služit će se istim redoslijedom kao i Singer.

Prema Singeru, darvinistička ljevica neće (DL: 60–61):

- a) zanemariti postojanje ljudske naravi – neće inzistirati da je ljudska narav inherentno dobra, niti da je beskonačno promjenjiva;
- b) Očekivati da će zaustaviti sve konflikte i svađe među ljudima, bilo putem političke revolucije, društvenim promjenama ili boljim obrazovanjem;
- c) pretpostavljati da je nejednakost uzrokovana diskriminacijom, predrasudama, potlačivanjem ili da je društveno uvjetovana, iako će neke (ali nipošto sve!) nejednakosti biti time uzrokovane.

Iako bi se obojica složila oko slabosti političke ljevice, postoji velika razlika u pristupu, no o tome će više biti riječi na kraju rada. U nastavku Singer (DL: 61–62) tvrdi da će darvinistička ljevica:

- a) prihvatiti to da postoji nešto što nazivamo ljudskom naravi i ustrajati će u tome da sazna što više o njoj, tako da politiku možemo utemeljiti na najbolji mogući način, tj. na najboljim mogućim dokazima o djelovanju ljudskih bića;
- b) odbaciti zaključivanje od činjenica prema vrijednostima, odnosno od prirodnog prema tome što je ispravno;
- c) očekivati da će se ljudi u određenim uvjetima ponašati kompetitivno kako bi utjecali na svoj društveni status;
- d) očekivati da će većina ljudi prihvatiti suradnju koja može rezultirati pozitivno za obje strane;
- e) promovirati kooperativnost prije kompetitivnosti i pokušati preusmjeriti kompetitivnost u ono što je društveno poželjno;
- f) prepoznati da je to kako se odnosimo prema ne-ljudskim životinjama posljedica preddarvinskog naslijeđa, zbog čega treba nastojati na povišenju moralnog i pravnog statusa ne-ljudskih životinja.
- g) zalagati se za one slabije.

Naravno, i sam Singer priznaje, da je ono što je predložio možda ublaženi prikaz političke ljevice, ali smatra kako je danas realistički pristup najbolji mogući pristup (DL: 62). No, ne odustaje od moći razuma jer, dugoročno gledano, razum je taj koji može osigurati veće promjene koje bi inače politička ljevica priželjkivala.

Dakle, darvinistička ljevica je motivirana brigom za druge te promocijom jednakosti i pravednosti, a zastarjele koncepte o brzim i velikim promjenama je, smatra, potrebno odbaciti. Darwinistička ljevica je također svjesna toga da ljudi posjeduju vlastite interese i djeluju u skladu s njima, no to ne povlači nužno za sobom postojanje društva koje isključivo sebično. Dakle, Singer želi istaknuti to da mogu postojati interesi koji nisu isključivo materijalne naravi; možemo imati interes za npr. ispunjenim životom.

3. Arnhart: Darvinistički konzervativizam

Darvinistički konzervativizam sadrži 10 poglavlja, koja su podijeljena na dva glavna dijela. U prvom dijelu (prvih pet poglavlja) argumentira za darvinizam i konzervativizam, a u drugom dijelu odgovara na prigovore. U prvom poglavlju Arnhart razmatra kako darvinizam podupire konzervativizam po pitanju uređene slobode koja počiva na ljudskoj naravi, običajima/kulturi i razumu. U drugom poglavlju argumentira kako darvinizam podupire konzervativnu misao kako je moralno uređenje zasnovano na moralnim instinktima. Brak, spol i uloga roditelja teme su trećeg poglavlja. Naravno, ne može se govoriti o konzervativizmu bez spomena privatnog vlasništva, stoga se darvinističko shvaćanje ljudske naravi i privatno vlasništvo obrađuju u četvrtom poglavlju. Peto, i zadnje poglavlje u obrani darvinističkog konzervativizma, nudi razloge zašto darvinizam podupire ograničavanja vlasti.

Prigovori s kojima se Larry Arnhart sukobljava su uglavnom oni koji bi mogli doći od konzervativaca. Dobiva se dojam kako je neslaganje darvinizma i političke ljevice samo po sebi dano te da se veća pažnja posvećuje uvjeravanju onih koji su također konzervativni. U skladu s time, šesto poglavlje bavi se navodnom implikacijom ateizma i razilaženju darvinizma i religije. Sedmo poglavlje se može kategorizirati kao nastavak prethodnog poglavlja. Nakon opravdanja za koegzistenciju religije i teoriju evolucije, u sedmom poglavlju Arnhart se suočava s argumentom iz svrhovitosti koji ruši njegov idiličan suživot religije i darvinističkog svjetonazora. Osmim poglavljem Arnhart nastoji smiriti bojazni konzervativaca o narušavanju tradicionalnih moralnih vrijednosti, tj. o tome kako darvinizam povlači za sobom materijalizam. Četvrti prigovor kojem se bavi, a koji je sadržan u devetom poglavlju, povijesno je iskustvo socijalnog darvinizma. Preciznije, darvinizam se okrivljuje za nacističke zločine. U desetom poglavlju Arnhart razmatra strah konzervativaca od napretka biotehnologije i nestanka ljudske naravi kakvu danas poznajemo.

3.1 Sloboda i spontano uređenje

Govoreći o slobodi, Larry Arnhart govori o „uređenoj slobodi“ (eng. *ordered liberty*). Uređenost koju spominje nije rezultat božanskog stvoritelja – što bi možda zagovarali neki od njegovih kolega iz kasnijih poglavlja – već je riječ o spontanom i postepenom djelovanju (DC: 21/59). Uređena sloboda počiva na uređenosti običaja i razuma, a prije njih dolazi uređenost prirode (DC: 18/59). Dakle, spontano uređenje je na tragu darvinizma jer uređenost koju prepoznajemo u prirodi je također rezultat spontanog procesa.

Odmah na početku može se zaključiti za kakvu vrstu konzervativizma se zalaže Larry Arnhart. Nije riječ o ortodoksnom konzervativizmu koji je paranoičan i slijepo prati tradiciju, već o konzervativizmu koji prepoznaje važnost ljudske naravi. Osim običaja i ljudske naravi, Arnhart naglašava i važnost razuma. No, običaji i ljudska narav drže razum na „uzici“, a kao što je ranije spomenuto, ljudska narav drži običaje na „uzici“ (DC: 18/59). Dakle, ne prepoznamo deifikaciju razuma niti je razum dostatan. Nadalje, Arnhartov darvinistički konzervativizam njeguje postepene promjene i koliko god se to činilo opravdanim u svjetlu darvinizma, inzistiranje na postepenoj promjeni može se koristiti kao kritika konzervativizma. Naime, upravo zbog toga što se konzervativizam ne predaje radikalnijim društvenim mjerama koje bi promovirale jednakost, politički teoretičar Robert C. Smith (2010: 10) ga je izjednačio s rasizmom.⁶

Sljedeća rečenica možda najbolje opisuje Arnhartov prijedlog darvinističkog konzervativizma (DC: 32/59): „Temeljna tvrdnja darvinističkog konzervativizma jest da postoji univerzalna ljudska priroda oblikovana prirodnom selekcijom koja podupire prirodne želje koje motiviraju moralnu prosudbu.“ Nadalje, u pogledu želja Arnhart se slaže s Tomom Akvinskim u tome da „je nešto dobro ako je i poželjno“ (DC: 33/59). Naravno, Arnhart nije zaboravio na pogrešku u zaključivanju s „jest“ na „treba“ te je njegov odgovor da se u prijedlogu njegovih prirodnih želja ne može napraviti dihotomija između činjenica i vrijednosti jer se ne može napraviti razliku između činjenične želje i preskriptivne želje (DC: 33/59). Nadalje, kaže da kad bi se filozofima morala koji kažu što *treba* učiniti postavljalo pitanje zašto to trebamo činiti, u konačnici bi ti filozofi odgovorili (DC: 33/59): „zato što je poželjno za vas kao nešto što će vas ispuniti ili činiti vas sretnim.“ Dakle, štogod želimo, želimo zato što je istinski poželjno za nas (DC: 33/59). Arnhart prepoznaje 20 prirodnih i univerzalnih želja (DC: 34–42/59): ispunjen život, spolni identitet, seksualno parenje, roditeljska skrb, obiteljsko zbližavanje, prijateljstvo, društveni status, pravednost kroz recipročnost, politička vlast, rat, zdravlje, ljepota, privatno vlasništvo, želja za govorom, stvaranje navika, praktično rasuđivanje, praktična umijeća, umjetnost, religijsko razumijevanje i intelektualno razumijevanje.

⁶ Točnije, naziv knjige Roberta Charlesa Smitha je *Conservatism and racism, and why in America they are the same*. Dakle, fokus je na konzervativizmu u SAD-u, ali kako je riječ o načelima konzervativizma, autor je istu optužbu mogao izreći i protiv konzervativizma općenito.

3.2 Moralni instinkti

Konzervativci se drže tradicionalnih moralnih vrednota, a za uklapanje darvinizma u konzervativizam mora se pretpostaviti da nije riječ o potkopavanju, već o jačanju morala. Prethodnu tvrdnju Arnhart dalje izgrađuje pozivanjem na moralni sentiment. Točnije, citiranjem Adama Smitha koji objašnjava da bez obzira na to koliko ljudi bili sebični, postoji prirodni sentiment prema kojem ljudi dijele osjećaje drugih, pa tako osjećaju zadovoljstvo u tuđoj radosti i bol u tuđoj patnji (DC: 47/59). U konačnici, čak i na prigovor o tome da sebičnost stoji nasuprot istinskom moralnom sentimentu, Smith može reći kako nam je bitan barem dojam moralnog sentimenta (DC: 47/59):

Konačno, zaključio je Smith, generaliziramo svoje moralne sentimente zamišljajući ono što bi odobrio ili odbio „nepristrani gledatelj“. Kao društvene životinje brinemo o drugima i brinemo o dojemu kakvog ostavljamo ako su nas vidjeli, osjećamo ponos i čast ako bi naše ponašanje ili karakter bili odobreni ili osjećamo krivnju i sramotu ako naše ponašanje ili karakter ne odobravaju.

Arnhart prati Burkea i Smitha (DC: 48/59), koji su pripadali britanskom prosvjetiteljstvu, u onome što naziva „sociologija vrline“ (eng. *sociology of virtue*) nasuprot francuskom prosvjetiteljstvu koje je isticalo „ideologiju razuma“ (eng. *ideology of reason*). Naime, francuski prosvjetitelji su pretpostavljali ljudsko usavršavanje pod vladavinom razuma, dok su britanski filozofi sumnjali u moć razuma i zahtjevali očuvanje moralnih i političkih običaja (DC: 10/59). Nadalje, Arnhart tumači Darwinovo objašnjenje o tome kako je moralni instinkt mogao nastati u ljudskoj naravi kao proizvod evolucije. Za objašnjenje su ponuđena četiri stadija evolucije koji se preklapaju. Naši preci prvo su bili vođeni socijalnim instinktima (eng. *social instincts*) koji su vodili k suosjećanju koje je vodilo međusobnom pomaganju. Sljedeći stadij je razvoj intelektualnih sposobnosti (eng. *intellectual faculties*) koje su omogućile balansiranje između konfliktnih želja (DC: 49/59).⁷ Treći stadij je razvoj govora koji je pomoću prethodnih stadija omogućio izražavanje mišljenja o tome što je ispravno, a što je neispravno itd. Četvrti i zadnji stadij je kapacitet za navikom, koji ljudima omogućuje da pomoću ranije razvijenih socijalnih instinkata sada djeluju u skladu s društvenim normama. Nakon instinkata, ponuđena su tri moralna principa čija važnost za spoj darvinizma i konzervativizma se odmah može uočiti, a ti principi su (DC: 53/59): srodstvo (eng. *kinship*), uzajamnost (eng. *mutuality*) i recipročnost (eng. *reciprocity*). Može se vidjeti rezoniranje kojim

⁷ Primjer toga je prijetnja grupi: intuitivno snažnija želja bi bila bijeg od ozljede, a druga (sklonija socijalnim instinktima) bi bila branjenje grupe od nadolazeće prijetnje.

se darvinistički konzervativac služi da bi došao do morala, a opravdanje za ovakvo razmišljanje dolazi s istraživanjima provedenim nad psihopatima. Psihopati su vrlo često inteligentne osobe, ali poput ostalih ljudi kod njih razum ne robuje strastima. Točnije, razum je slobodan, ali nema emocija koje bi pružale adekvatnu socijalnu interakciju, tj. prema prethodno upotrebnoj terminologiji, pokazuju slabost u iskazivanju socijalnih instinkata. Slično Larryju Arnhartu, ali koristeći malo drugačiju terminologiju⁸, Jonathan Haidt iz perspektive evolucijske psihologije dolazi do sličnih zaključaka. Iako možda ljudi smatraju da vođeni razumom donose ispravne moralne odluke, intuicija je ustvari ona koja odlučuje, a razum je taj koji opravdava intuiciju (Haidt, 2012: 72–73):

Sposobnost razmišljanja u kombinaciji s nedostatkom moralnih emocija je opasna. Psihopati nauče reći sve što je potrebno ako će im to osigurati da dobiju ono što žele. Primjerice, serijski ubojica Ted Bundy, studirao je psihologiju na koledžu, gdje je volontirao na kriznoj telefonskoj liniji. Na tim telefonskim pozivima naučio je kako razgovarati sa ženama i steći njihovo povjerenje. (...) Čini se da psihopatija nije bila uzrokovana lošim majčinskim odgojem ili ranom traumom ili bilo kakvim drugim objašnjenjem koje se temelje na odgoju. To je genetski nasljedno stanje koje kreira mozak koji nije pokrenut potrebama, patnjom ili dostojanstvom drugih.

Na kraju poglavlja Arnhart se ponovno osvrće na naturalističku pogrešku te kaže kako filozofi koji inzistiraju u tome da je riječ o pogrešci kada su u pitanju prirodne činjenice i moralne vrijednosti, ne vide kako korak koji se poduzima od činjenica do vrijednosti nije logički, već psihološki korak (DC: 53/59). Ukratko, Arnhartov argument je da mozak, koji je oblikovan evolucijom, donosi odluke da se ponašamo onako kako je poželjno. Nakon što percipira ono što se događa u svijetu, mozak mora donijeti odluku koja će pružiti poželjnu tjelesnu reakciju.

3.3 Obitelj, brak, spol

U prijašnjem su podpoglavlju izneseni moralni principi koji su od ključne važnosti za ovaj odjeljak. Riječ je o pojmovima srodstva, uzajamnosti i recipročnosti, koji su u kontekstu konzervativizma i darvinizma izuzetno važni po pitanju braka. Vjerojatno nije potrebno posebno isticati važnost braka za konzervativce. Prema statističkim podacima Eurostata za 2016. godinu, u Europi je broj vjenčanja bio 4.4 na 1000, dok je 1965. broj onih koji su se vjenčali bio 7.8 na 1000 ljudi. Rata rastave se više nego udvostručila u istom periodu, s 0.8 u 1965. godini brojka je narasla na 1.9 na 1000 ljudi u 2016 (Eurostat, 2016.). Naravno, ova

⁸ „Reason“ koriste i Haidt i Arnhart, ali dok Arnhart preferira govoriti o instinktima, Haidt govori o intuicijama.

poražavajuća statistika pali „konzervativni alarm“ i budi strah od obezvrjeđivanja institucije braka. Politička ljevica možda ne percipira statistike o vjenčanjima i rastavama jednako. Može se argumentirati kako je kroz povijest rastava nosila određenu stigmatu i postaviti pitanje zašto bi dvije osobe provele cijeli život zajedno ako je riječ o nesretnom braku. No – prema mojem razumijevanju – želja konzervativaca nije zabraniti rastavu ili nešto slično, već pridati braku određenu važnost te postići to da ga se ne shvaća olako. Thomas Sowell, američki konzervativni mislilac, smatra kako je vlada SAD-a imala važnu ulogu u smanjenju važnosti braka između Afroamerikanaca što se u konačnici negativno odrazilo na prosperitet Afroamerikanaca. Točnije, Sowell referira na oblike socijalne pomoći koje je američka vlada davala samohranim majkama kako bi im financijski pomogla. To je u konačnici, smatra Sowell, rezultiralo „udajom“ žena za državu te demotivacijom muškaraca da ostanu uz žene i djecu. Osim toga, smatra kako je to, u konačnici, rezultiralo lošijim društvenim položajem Afroamerikanaca u odnosu na godine prije državne pomoći (Sowell, 2014.).

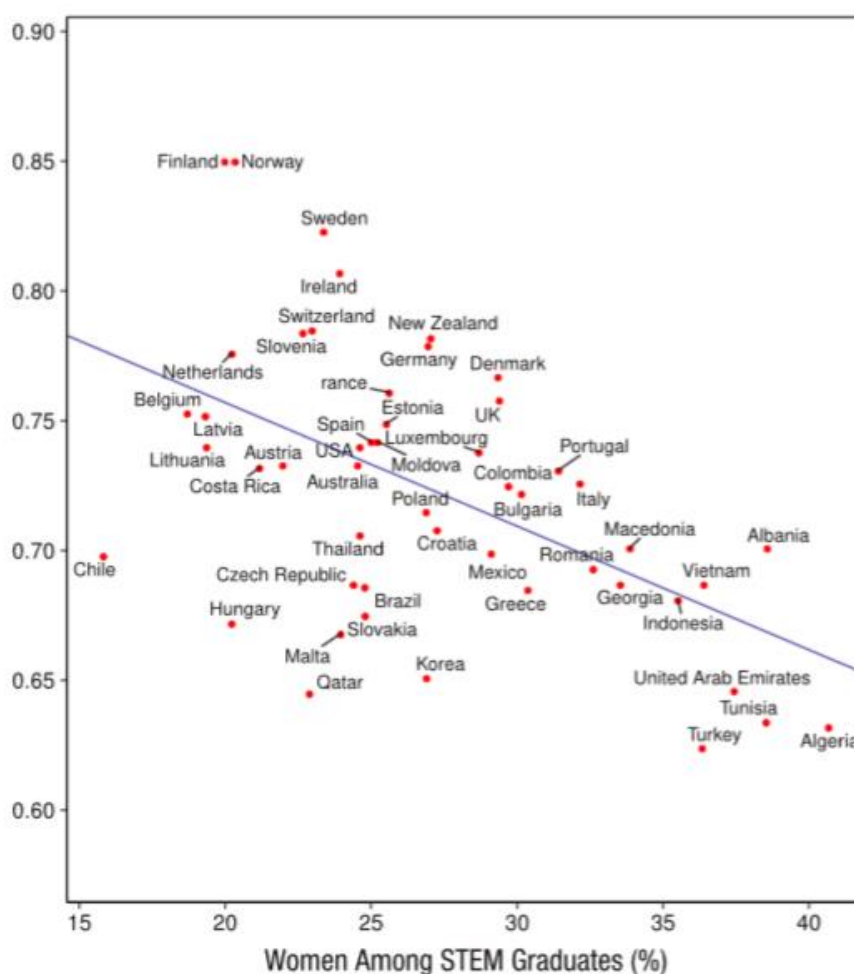
Friedrich Engels, u *Porijeklu porodice, nacije i privatnog vlasništva*, snažno potaknut istraživanjima antropologa Lewisa Henryja Morgana nad američkim domorocima, zaključuje kako društvo treba ukinuti privatno vlasništvo i obitelj. Naime, čitanjem Morgana dobiva se dojam kako obitelj i brak nisu prirodni. Engels to uzima kao argument za davanje djece u ruke države koja bi trebala odlučivati o njihovom odgoju, a institucija braka ustvari reprezentira opresiju (1973: 65-66): „Monogamija se javlja kao podjarmljivanje jednog spola od strane drugog, kao proklamaciju suprotnosti spolova koja je dotle nepoznata u cijeloj prahistoriji (...) prvo klasno ugnjetavanje – s ugnjetavanjem ženskog spola od strane muškog.“ Uz primjer davanja socijalne pomoći i Engelsov prijedlog o državnom preuzimanju odgoja, možemo vidjeti čega se konzervativci boje. Larry Arnhart smatra kako je početak potkopavanja braka i obiteljskih vrijednosti vidljiv već u antici (DC: 1/29): „Još od Platonove Republike, utopijski mislioci smatraju kako su brak i obiteljski život kao prepreke koje treba prevladati na putu izgradnje pravednog društva koje bi bilo racionalno osmišljeno za promicanje općeg dobra.“ No, citiranjem istraživanja finskog antropologa Edwarda Westermarcka, Arnhart zaključuje kako obitelj nije samo univerzalna, već i temeljna jedinica društva (Westermarck, 1922: 20–22; citirano prema DC: 4/29). Roditeljska skrb navodi se kao temeljni instinkt između djeteta i majke jer, bez roditeljske skrbi, djeca samostalno ne mogu preživjeti. Dakle, očito je kome prirodna selekcija daje prednost. No, kod muškaraca se ne ističe skrb za dijete koliko seksualna ljubomora. Iz perspektive prirodne selekcije, ljubomora i posesivnost su osobine koje su omogućavale muškarcima da budu sigurni kako oni prenose svoje potomstvo.

Bez obzira na pokušaje slabljena važnosti braka, Arnhart citirajući Jamesa Wilsona (2002: 219, citirano prema DC: 6/29) zaključuje kako „je brak odgovor kulture na duboku želju za druženjem, naklonošću i odgajanjem djece, želje koje su toliko duboko usađene da su zasigurno one u velikoj mjeri proizvod naše evolucijske povijesti.“ Naravno, u raspravi o braku te ulogama muškaraca i žena, neizostavan je rodni identitet (DC: 7/29):

Liberali i socijalisti skloni su slaganju s rodnom feminističkom pretpostavkom da su razlike u ponašanju muškaraca i žena uglavnom društvene konstrukcije, a ne prirodne sklonosti, pa se društvene konstrukcije mogu mijenjati politikom da bi promovirale ideal jednakosti spolova u kojem se spolne razlike u njihovoj biološkoj prirodi koje se ne mogu radikalno promijeniti i da pokušaj društveno orijentirane politike da se stvori androgino društvo mora donijeti emocionalnu štetu i društveni poremećaj.

Ako bi se izdvojilo jedno pitanje koje u zadnjih nekoliko godina izazva najviše sukoba između političke ljevice i političke desnice (barem u SAD-u), onda bi to sigurno bilo pitanje spolnog i/ili rodnog identiteta. Arnhart kaže kako su konzervativci prihvatili Darwinove argumente o tome kako je evolucija prirodnom selekcijom utjecala na razlike među spolovima, sugerirajući kako politička ljevica stoji nasuprot mišljenja o biološkoj utemeljenosti. Muškarci su evoluirali, nastavlja Arnhart, da budu agresivniji dominantniji i seksualno promiskuitetniji od žena, dok je evolucija usmjerila žene prema tome da se više posvećuju brizi djeteta i brizi za druge općenito (DC: 9/29). Kao što je već spomenuto, može se pronaći obilje materijala vezanih uz ovu raspravu, no izdvojio bih samo statističke podatke koje su možda najrelevantniji. Podaci koji će se prezentirati vezani su uz skandinavske zemlje, jer se one često ističu kao ideal političke ljevice, tj. kao primjer kako bi države trebale biti uređene. Bernie Sanders bio je predsjednički kandidat Demokrata na zadnjim izborima za predsjednika SAD-a, na kraju je Hillary Clinton dobila nominaciju stranke i postala predstavnicom Demokrata u predsjedničkoj utrci. Bernie Sanders često je u debatama i medijima tijekom svoje predsjedničke kampanje isticao skandinavski model kao nešto čemu bi SAD-u trebao težiti (Simonson, 2019.). Još jedna političarka iz redova Demokratske stranke čije je mišljenje postalo vrlo utjecajno u zadnjih godinu dana je Alexandria Ocasio-Cortez. Ocasio-Cortez se relativno nedavno probila na političku scenu⁹, ubrzo pridobila velik broj pratitelja i uživa u velikoj medijskoj praćenosti. Ona također smatra kako skandinavske zemlje mogu biti primjer SAD-u (Johnson, 2019.). U nastavku se mogu vidjeti podaci istraživanja o rodnoj jednakosti i zastupljenosti spola u STEM područjima za određene države.

⁹ Ove je godine izabrana za predstavnicu svog „distrikta“, što je rezultiralo članstvom u američkom kongresu. vrlo impresivan pothvat uzevši u obzir da je riječ o osobi od 28 godina bez ikakvog političkog iskustva i koja prije političke karijere radila kao konobarica.

Na vertikalnoj osi je prikazan „globalni indeks rodne jednakosti“ (eng. *Global Gender Gap Index*), a na horizontalnoj postotak žena u STEM području. Što je indeks viši, to je nejednakost između muškaraca i žena manja (izvor: Khazan, 2019.).

Diplomom u STEM-u sigurno se može osigurati bolje plaćeni posao nego u nekim drugi područjima,¹⁰ ali ženama STEM nije toliko zanimljiv izbor u obrazovanju kao muškarcima. Kao što je vidljivo iz gornjeg grafičkog prikaza, u zemljama koje su uzor političkoj ljevici te koje su prema indeksu mjerljivosti razlika između muškaraca i žena najnaprednije, žene pokazuju nezainteresiranost za STEM područja. Ako je istinito da su razlike između muškaraca i žena društveni konstrukti, očekivao bi se veći broj žena u STEM područjima u odnosu na one „tradicionalnije“ zemlje.

Arnhart istražuje pretpostavke o biološkim razlikama između muškaraca kroz prizmu povijesti. Referirajući na istraživanja sociologa Stevena Goldberga, Arnhart ističe mušku agresivnosti i želju za dominacijom kao objašnjenjem zašto nikada nije bilo istinskog

¹⁰ Vjerujem da nije potrebno posebno dokazivati da je s obzirom na zapošljivost i očekivanu plaću studij računarstva bolji izbor od, primjerice, studija filozofije.

matrijarhalnog društva (Goldberg 1973.; citirano prema DC: 15/29). Kroz ostatak poglavlja se, uglavnom citirajući druga istraživanja, potvrđuje isto što je rečeno i ranije. Muškarci su agresivniji, dominantniji i seksualno promiskuitetniji, dok su žene manje agresivne, brižnije i više okrenute brizi djeteta. Nadalje, biološke razlike utječu i na drugačije interese i preferencije, a kao što se ranije moglo vidjeti na primjeru skandinavskih zemalja, što je veća sloboda to i razlike u preferenciji mogu više doći do izražaja. Prije samog kraja koji će se baviti razlikama među spolovima, ne može se izostaviti poznati primjer Davida Reimera o zanemarivanju utjecaja spola na rodni identitet (DC: 13/29). David je rođen kao Bruce Reimer 1965. godine. Nakon loše provedene operacije obrezivanja, Bruceu je penis bio odsječen. Njegovim roditeljima je preporučeno da se obrate jednom od vodećih stručnjaka za rodni identitet, doktoru Johnu Moneyu. Money je vjerovao kako je rodni identitet naučen i fleksibilan te je savjetovao Bruceovim roditeljima da ga odgajaju kao djevojčicu (DC: 13/29). Bruce je preimenovan u Brendu, a operacijama, dodacima estrogena i odgojem ga se pokušalo feminizirati. Slučaj Brende je predstavljen kao dokaz protiv biološkog utjecaja na rodni identitet, ali kasnije se ispostavilo kako promjena spola nije bila uspješna. Naime, Brenda je odbijala nositi haljine, nije se htjela igrati s lutkama i više puta je izjavila kako se osjeća kao dječak (DC: 13/29). Iako je dr. Money savjetovao roditelje da ne govori Brendi što se dogodilo, kad je Brenda imala 14 godina, roditelji su joj rekli istinu. Brenda je odlučila vratiti se izvornom spolu i uzeti ime David. Davidu su operacijom stvoreni umjetni penis i testisi te odstranjene grudi koje su narasle terapijama estrogena. Nakon povratka na izvorni spol, činilo se kako vodi normalan život, ali se ipak nije uspio oporaviti. David je imao 38 godina kada je počinio samoubojstvo (DC: 13/29).

3.4 Privatno vlasništvo

Opće je poznato kako SAD-om vladaju dvije političke opcije: Demokrati i Republikanci. Manje je poznato da postoji manja skupina koja se naziva Libertarijancima. Moguće da se upoznavanjem libertarijanističkih stajališta može steći dojam kako su skloniji Demokratima. Naime, skloniji su slobodi pojedinca u izboru i djelovanju nego na inzistiranju da se pojedinac drži tradicije, no libertarijanci svejedno radije glasuju za republikanske kandidate nego one demokratske (Boaz i Kirby, 2006.). Razlog je upravo stajalište konzervativaca po pitanju privatnog vlasništva i stav konzervativaca prema vladi, odnosno o moći/ograničavanju vlasti, ali o tome će više biti riječi u sljedećem poglavlju ovoga rada. Stav konzervativaca po pitanju privatnog vlasništva je da ono zadovoljava ljudsku želju za vlasništvom (DC: 18/29), što kasnije

može osigurati političku i društvenu slobodu kroz stečene ekonomske uvjete. Socijalisti, kaže Arnhart, priželjkuju društvo bez privatnog vlasništva u kojem će ljudi dijeliti resurse (DC: 18/29). Arnhart prati misao Edmunda Burkea i Adama Smitha vezanu uz uzdizanje privatnog vlasništva na razinu svetosti te omogućavanje ljudima da zadrže svoje vlasništvo i proizvode svojeg rada, što im kasnije daje motivaciju da nastave stvarati. Stjecanje i zadržavanje privatnog vlasništva s otvorenom mogućnosti razmjene dobara stvara uvjete za kooperativnost (DC: 23/29). Izvor suprotstavljene misli Arnhart detektira, kao i kod većine pitanja koja obrađuje u knjizi, u Francuskoj revoluciji koja je kasnije dodatno osnažena filozofijom Karla Marxa i Friedricha Engelsa. Iako su francuski revolucionari u „Deklaraciji o pravima čovjeka i građana“ nominalno uzdigli privatno vlasništvo na razinu svetog prava, konfiskacijom crkvenog vlasništva revolucionari su izvršili napad na privatno vlasništvo (DC: 19/29). Također, francuski revolucionari nisu smatrali privatno vlasništvo prirodnim pravom poput Johna Lockeja (1980: §26) i njegovih sunarodnjaka. Revolucionari su pratili misli svog sunarodnjaka Jeana Jacquessa Rousseaua (1985: 2. dio):

Prvi čovjek koji je, ograđivši komad zemlje, rekao „ovo je moje“ i našao ljude dovoljno naivne da mu vjeruju, bio je istinski utemeljitelj civilnog društva. Koliko zločina, ratova, ubojstava; koliko bi jada i užasa bio pošteđen ljudski rod da je netko podigao kolce i ispunio jarak i povikao svojim bližnjima: „Čuvajte se ove varalice. Izgubili ste se ako zaboravite da plodovi zemlje pripadaju svima i da sama zemlja pripada nikome!“

Arnhart raspravu o vlasništvu dijeli na tri etape, prvo je o prirodi, zatim o običajima i naposljetku o formalnom vlasništvu. Darwin je zapazio posesivno ponašanje životinja što je moglo rezultirati konceptom vlasništva, a nakon toga i relevantnost zabranjivanja krađe u ljudskim društvima (DC: 20/29). Kako bi potvrdio Darwinova zapažanja, Arnhart navodi Edwarda Westermarcka koji je ustanovio kako je postojalo zabranjivanje krađe među primitivnim plemenima (Westermarck, 1906: 1–71; citirano prema DC: 21/29). Ako je krađa prošla nekažnjeno, onda je to bila krađa nečega u vlasništvu tuđeg plemena. Konzervativci prepoznaju važnost običaja u očuvanju vlasništva. Prije pojave vlada ili tijela koje bi zakonski reguliralo vlasništvo, običaji su bili ti koji su regulirali pitanje vlasništva. Naravno, pitanje je kako se priznavanje tuđeg vlasništva uklapa u ranije spomenuto ljudsko posesivno ponašanje. Kao primjer Arnhart navodi srednjovjekovni „Merchaht Law“. Zakon koji je nastao spontano i dobrovoljno udruživanjem trgovaca nakon što su prepoznali zajednički interes u suradnji i trgovanju. Naposljetku ulogu regulacije vlasništva dobiva država, koja bi u skladu s iznesenim bi trebala biti ta koja će osigurati uređenost koja počiva na običajima, običajima naravno koji u ukorijenjenosti u ljudskoj naravi. I, naravno, kapitalizma koji dopušta slobodnu trgovinu, pruža najprikladniji ekonomski okvir (DC: 23/29).

3.5 Uloga vlasti

Darvinistički konzervativizam iz razumijevanja ljudske naravi povlači skepticizam prema vlasti. Arnhart nije anarhist i vlada mu je nužna u izgradnji uređene slobode, ali prepoznaje nesavršenost ljudske naravi zbog čega argumentira za ograničavanje, ali istovremeno i za nužnost uspostave vlasti. Zamjerka koju konzervativci upućuju političkoj ljevici je njihov velik optimizam kad je u pitanju ljudsko ponašanje i dobronamjernost. Potreba za nekom vrstom vlasti koja će održavati red u društvu možda najbolje ilustrira primjer štrajka policije u Kanadi.

1969. godine u Kanadi, u Monteralu, lokalna je policija nezadovoljna uvjetima u kojima su radili najavila štrajk. Ubrzo nakon što nije bilo policije, trgovci su bili primorani zatvoriti svoje dućane zbog pljački, a restorani i hoteli su također bili meta novog vala nasilja. Taksisti su počeli nasilno prosvjedovati zbog novopridošle konkurencije, a situacija je postala toliko kaotična da je vojska morala intervenirati. Epilog štrajka policije, koji je trajao 16 sati, je 108 uhićenih te uništenja, provale i pljačke po cijelom gradu (CBC Digital Archives, 2019.). Dakle, potrebna je uspostava tijela koje će imati zadaću provoditi red i mir. Ali, vlast također čine ljudi koji mogu zloupotrijebiti svoje ovlasti, stoga je nužno i vlast držati pod kontrolom.

Kao paradigmatički kontrast između konzervativaca i političke ljevice u *Darvinističkom konzervativizmu* navode se razlike između francuskog filozofa i matematičara Marquisa de Condorceta i američkog političara Johna Adamsa (DC: 14/100). Priklanjanje Condorcetu bi značilo priklanjanje društvu zasnovanom na ljudskoj dobronamjernosti i vođeno razumom. Adams, s druge strane, je bio protiv davanje prevelike moći jednom tijelu, apsolutna demokracija također može biti tiranija. Analogija s djevojčicama koje dijele kolač najbolje ilustrira Adamsovu zamisao. Kako možemo biti sigurni da će dvije djevojčice pošteno podijeliti tortu? Jedna se zaduži da reže tortu, a drugu da bira koju će polovicu (DC: 10/100).

3.6 Religija

Ranije u ovom radu ponuđena je ateistička analogija s mravom i parazitom kako bi se prikazao odnos čovjeka i religije. Religija je prikazana kao nešto što ne donosi nikakvu dobrobit svom domaćinu, već djeluje isključivo prema svojim sebičnim interesima. Argument glasi da kao što je mravlje ponašanje nerazumno zbog djelovanja nametnika metilja, tako je i čovjekovo zbog parazitskog djelovanja religije. Dakle, kako bi oslobodili čovjekov um i dobili racionalno biće, potrebno je odstraniti parazita, tj. religiju. Iako je ponuđen vrlo zanimljiv argument, preostaje ustanoviti no imali li religija zaista status parazita ili je ipak pružala određenu prednost u prirodnoj selekciji. Zbog velike uloge religije u konzervativizmu, Arnhart je odlučan pokazati kako religija nije parazit, već je ljudima pružala određenu dobrobit.

Poznato je kako religioznost čini konzervativizam prepoznatljivim (Pew Research Center's Religion & Public Life Project, 2019.)¹¹ i u skladu s tim, Arnhartov je cilj pomiriti Darwinovu teoriju i religiju. Arnhart navodi kako je Darwinova biologija u potpunosti kompatibilna s religijskim vjerovanjima (DC: 24/100). Strah religijskih konzervativaca temelji se na tome da istinitost teorije evolucije povlači gubitak moralnih vrijednosti koje su Bogom zajamčene. Najvažniji uvid koji je Arnhart ponudio je važnost religije za kooperaciju. Religija je ta koja nudi rješenje za „zatvorenikovu dilemu“ sa svojim skupom moralnih vrijednosti i zakona (DC: 26/100). Nadalje, religija također nudi snažan kohezivni element – pa iako ateisti često referiraju na nadnaravne elemente u religijama – važnost religije koju vjernici ističu je zapravo pripadnost grupi (Haidt, 2012: 288). Na kohezivni element religije upućuju istraživanja o sekularnim i religijskim društvima u 19. stoljeću. Naime, ona društva koja su imala religijske elemente, razne ceremonije, vjerovanja i sl., trajala su duže od onih sekularnih (Haidt, 2012: 298).

Kako onda pomiriti Bibliju i darvinizam? Arnhart pokušava odgovoriti na ovo pitanje citiranjem Galileja i zagovaranjem ideje o dvije knjige. Jedna knjiga je o božjoj riječi, Biblija, a druga je o njegovom djelu, priroda (DC: 28/100). Naime, Arnhart kaže kako je Galileo inzistirao u tome da je Biblija pisana kako bi što jednostavnijim jezikom prenijela učenje o spasenju, a ne da se kategorizira kao znanstveno djelo. Dakle, postojala je ideja o suživotu znanosti i religije, no Arnhart smatra kako početkom 20. stoljeća dolazi do obrata zbog jačanja

¹¹ Prema statističkim podacima na uzorku od gotovo 13 tisuća ljudi koji se smatraju konzervativcima, preko 90% vjeruje u Božju opstojnost.

religijskog fundamentalizma i učenja o inteligentnom dizajnu, odnosno o argumentu iz svrhovitosti (DC: 29/100). Dakle, učenjem o „dvije knjige“ može se zaključiti kako darvinizam i religija nisu u sukobu. Transcendentalne tvrdnje ne mogu se niti opovrgnuti niti potvrditi darvinizmom. Ali, u raspravi između religije i darvinizma zanemarene su Darwinove riječi (1859/2009: 360):

U ovom pogledu na život postoji veličina, s nekoliko njegovih moći, što ih je Stvoritelj izvorno udahnuo u nekoliko oblika ili u jedan; i da, dok je ovaj planet kružio prema fiksnom zakonu gravitacije, od tako jednostavnog početka beskrajni, najljepši i najdivniji oblici su se razvili i razvijaju se.

3.7 Argument iz svrhovitosti (dizajna)

Pobornici argumenta iz svrhovitosti prije Darwina su isticali kompleksnost i složenost prirode kao dokaz svrhovitosti, odnosno kao dokaz za postojanje Stvoritelja. Jedan od najpoznatiji argumenta iz svrhovitosti je analogija sa satom, engleskog teologa i filozofa Williama Paleyja (1802/2006: 7):

Hodajući livadom, pretpostavimo da sam stao na kamen i zapitao se kako je kamen došao tamo. Možda bih mogao odgovoriti da je, što se mog moglo znanja tiče, tamo ležao zauvijek: čak ne bi bilo vrlo lako pokazati apsurdnost ovog odgovora. Ali pretpostavimo da sam na zemlji pronašao sat i trebalo bi se raspitati kako se sat našao na tom mjestu; Teško bih mogao ponuditi odgovora koji sam prije dao da je sat možda uvijek bio tu. (...) Sigurno je postojao, u neko vrijeme, i na nekom drugom mjestu, zanatlija koji ga je stvorio u svrhu za koju utvrdimo da zapravo odgovara; koji je razumio njegovu konstrukciju i dizajnirao njezinu svrhu. (...) Svaka naznaka majstorije, svaka manifestacija dizajna, koja je postojala na satu, postoji u djelima prirode...

Paleyjeva analogija nudila je snažan argument za Božju opstojnost¹², ali prihvaćanje teorije evolucije putem prirodne selekcije opovrgnulo je argument iz analogije. Argument iz svrhovitosti danas ima drugačije inačice, a najpopularnije verzije su one Michaela Behea i Williama Dembskija.

Točnije, riječ je o primjerima nereducibilne kompleksnosti organizama za koju argumentira Michael Behe i specifične kompleksnosti za koju argumentira William Dembski (1999: 22–52; DC: 39/100). Behe argumentira protiv evolucije putem prirodne selekcije napadajući mogućnost nastajanja bičaste bakterije (Behe, 1996: 70–73). Naime, funkcioniranje bakterije je nemoguće bez svih svojih dijelova što Behe koristi kao argument da opstanak baterije nije moguć kroz postepeno sastavljanje putem evolucije. Arnhart uočava sličnosti u

¹² Naravno, iako su pobornici argumenta iz svrhovitosti vrlo često kršćani, prihvaćanjem argumenta ne povlači nužno i prihvaćanje svega u što kršćani vjeruju, a što je zapisano u Bibliji.

Beheovoj i Dembskijevoj retorici, odnosno tjeranje protivnika da se postave defenzivno u raspravi (DC: 40/100), pokušavajući iskoristiti neznanje. Odnosno, inzistiraju na tome da njihovi protivnici moraju ponuditi opravdanje, a ako ne uspiju, njihov argument se automatski smatra istinitim. Arnhart navodi kako je više puta debatirao protiv proponenta argumenta iz svrhovitosti te da je taktika natjerati protivnika na davanje kauzalnog objašnjenja kako su organizmi koji daju privid svrhovitosti, ustvari formirani putem prirodne selekcije. S druge strane, kaže Arnhart, proponenti darvinizma pobjeđuju onda kada traže da zagovornici argumenta iz svrhovitosti daju objašnjenje za pojavu istih organizama (DC: 40/100). Arnhartov protuargument leži u analizi toga na što se može misliti i na što se može referirati kada se referira na „inteligentan dizajn“ (DC: 42/100):

I Dembski i Behe govore o „inteligentnom dizajnu“ bez jasnog razlikovanja ljudskog „inteligentnog dizajna“ od božanskog „inteligentnog dizajna“. Primijetili smo kako ljudski um može izazvati učinke koji su ljudski dizajnirani, a iz takvih opažljivih učinaka možemo zaključiti postojanje inteligentnih dizajnera. Ali ako nikada nismo direktno promatrali bestjelesnu, sveznajuću i svemoćnu inteligenciju koja daje učinke koji su božanski osmišljeni, onda ne možemo iz našeg zajedničkog ljudskog iskustva zaključiti božanskog inteligentnog dizajnera.

Arnhart nastavlja citirajući Davida Humea i tvrdi kako je riječ o induktivnom argumentu. Naime, iz opažanja o prirodnom svijetu ne može se doći do zaključaka o božanskom dizajnu jer ljudi ne opažaju Stvoritelja na djelu (Hume, 1776/1992: 201–212; citirano prema DC: 43/100). Iako Arnhart odbacuje argument iz svrhovitosti kako ga predstavljaju Behe i Dembski, ne odbacuje nužno i božju opstojnost. Štoviše, evolucija se može shvatiti kao Božje djelovanje kroz prirodne zakone (DC: 44/100). Naravno, ovakvo shvaćanje Boga bi nas prije moglo navesti na deizam nego na monoteizam Abrahamskih religija. Problem je u tome što Arnhart želi pridobiti konzervativce, od kojih su mnogi kršćani, pa ne istražuje dalje pitanje deizma.

Arnhart također obraća pažnju i na raspravu o paralelnom učenju argumenata iz svrhovitosti prirode i evolucije, u školama. Iako je prethodno argumentirao protiv argumenata koje su iznijeli Behe i Dembski, smatra kako je važno učenike poučiti i suprotnom stajalištu (DC: 44/100).

3.8 Emergencija

U osmom poglavlju, Arnhart skreće pažnju na to da Darwinovo učenje o zajedničkom pretku čovjeka i ostalih životinja zadaje udarac na čovjekov dignitet. Darwinizmom se ostavlja dojam reduciranja na materijalno i stoga Arnhart pokušava razmotriti emergenciju (eng. *emergence*) „duše“ koja bi bila kompatibilna i s konzervativizmom i darvinizmom. Čim se raspravlja o duši pretpostavili bi da slijedi rasprava o dualizmu. Ali, Arnhart ovdje ne želi pretpostaviti postojanje tijela i duše kao dvije različite supstancije, odnosno ne zagovara dualizam supstancija, a očito je da uvođenjem duše u raspravu neće zagovarati niti redukcionizam.

Iako je u ovom poglavlju je pažnja usmjerena na dušu, smisao je ukazati na čovjekovu posebnost u odnosu na ostale životinje. Cilj koji je suprotan od njegovog protivnika u ovom radu, Petera Singera, koji ulaže trud u izjednačavanju moralnog statusa čovjeka i ne-ljudskih životinja (Singer, 2003: 59)¹³. Darwin je razlikovao čovjeka i ostale životinje ne samo u smislu stupnja razvoja, već i u tome što su ljudi ti koji imaju moć razmišljanja o svojim prošlim i budućim radnjama te mogu o njima davati prosudbe (DC: 55/100). Štoviše, koju god radnju ne-ljudske životinje poduzele, ne pridaje im se jednak status kao što se pridaje ljudskim postupcima (Darwin, 1875: 111–112):

(...) kad pas iz Newfoundlanda izvuče dijete iz vode ili se majmun suoči s opasnošću da spasi svog druga ili preuzme odgovornost za majmuna siroču, njegovo ponašanje ne nazivamo moralnim. Ali u slučaju čovjeka, koji se jedino sa sigurnošću može svrstati u moralno biće, postupci određene klase nazivaju se moralnim, bilo da su izvedeni namjerno, nakon borbe sa suprotstavljenim motivima, ili impulzivno, putem instinkta, ili djelovanjem sporo stečenih navika.

Primjer koji Arnhart nudi u obranu duše pred materijalističkom prijetnjom i koji ilustrira emergenciju je voda. Naime, spajanjem vodika i kisika u vodu dobiva se nešto čija se svojstva ne mogu predvidjeti zasebnim promatranjem njezinih elemenata. Dakle, potrebna je određena organizacija materije za emergenciju duše. U ovom kontekstu duša ne postoji neovisno o tijelu, niti je zasebna supstancija, već je svojstvo materije. Umjesto dualizma supstancija, Arnhart emergencijom argumentira za dualizam svojstava. Dakle, izbjegavajući redukcionizam, ne slijedi dualizam supstancija jer ipak ne dobivamo nešto što je odvojeno i nezavisno od tijela.

¹³Preciznije, Singerov cilj nije degradacija čovjekovog moralnog statusa već povećanja prava životinja.

3.9 Socijalni darvinizam

Potencijalni problem u prihvaćanju darvinizma od strane konzervativaca je to što darvinistički konzervativizam može aludirati na socijalni darvinizam. Socijalnim darvinizmom se nazivao intelektualni pokret druge polovice 19. i prve polovice 20. stoljeća kojim se pokušala objasniti superiornost određenih rasnih grupa (DC: 59/100). Iako su socijalni darvinisti koristili terminologiju darvinizma, riječ je bila o krivoj upotrebi i interpretaciji ključnih termina. Česta se krivo interpretiralo „survival of the fittest“, britanskog filozofa i biologa, Herberta Spencera. „Fitness“ u biologiji označava reproduktivan uspjeh (el-Showk, 2014.), a problem može nastati u shvaćanje tog termina kao da označava fizičku spremu. No, problem nije samo u mogućoj krivoj interpretaciji termina „fit“, već i Darwinovom odabira drugog dijela naslova *Postanka vrste* (Spencer, 1910: §165):

Ovo preživljavanje najpodobnijih (eng. *fittest*), koje sam ovdje pokušao izraziti mehaničkim terminima, jest ono što je gospodin Darwin nazvao „prirodnom selekcijom ili očuvanjem favoriziranih rasa u borbi za život“.

Spencerova ideja o preživljavanju onih koji su najviše „fit“ je kasnije preuzeta kao opravdanje za rasizam, kako bi se istaknula i opravdala superiornost jedne grupe u odnosu na druge. Naravno, riječ je o Nacizmu. „Survival of the fittest“ kao rasna borba istaknuta je u Hitlerovoj misli (2000: 298):

Miješanje krvi, a time prouzročeni i pad rasne razine, jedini su uzrok propadanja svih kultura; jer ljudi ne propadaju zbog izgubljenih ratova, već zbog gubitka one sile otpora koja je svojstvena samo čistoj krvi. Što na ovom svijetu nije dobra rasa, pljeva je. Cjelokupno svjetsko povijesno zbivanje samo je izražavanje nagona za samoodržavanjem rase u dobrom ili lošijem smislu.

Upravo u povijesti socijalnog darvinizma, Arnhart detektira mogući problem u prihvaćanju darvinizma od strane konzervativaca. No, Arnhart smatra kako je sustav vrijednosti predstavljen unutar socijalnog darvinizma ustvari distorzija originalnog darvinizma (DC: 59–60/100). Darvinistički konzervativizam teži odbacivanju rasističke težnje i socijalnu utopiju koja se povezuje sa socijalnim darvinizmom. Arnhart nastavlja s propitivanjem istinitosti toga da nas darvinizam vodi nacizmu. Naime, je li istinito da darvinizam uči kako jače civilizacije trebaju pokoriti one slabije, da jače rase moraju nadvladati one niže rase? Odgovor je ponuđen u citiranju Darwina i isticanju ljudskom instinktu za suosjećanjem koji je stečen kao društveni instinkt. Suosjećanje prema slabijima je za Darwina „najplemenitiji dio naše naravi“ (1875: 134), nešto što je u nacizmu zanemareno. Dakle, tvrdnjom da darvinizam vodi nacizmu zanemaruju se moralni instinkti koje je isticao Darwin.

Rasprava o socijalnom darvinizmu i nacistima također povlači temu eugenike. Definicija eugenike standardnom rječniku engleskog jezika *Merriam Webster* (2019.) glasi: „praksa ili zagovaranje kontroliranog i selektivnog razmnožavanja ljudske populacije radi poboljšanja genetskog sastava populacije.“ Eugenika je kovanica dviju grčkih riječi koja znači „dobro rođen“. Darwin nije „otac“ eugenike, već njegov rođak Francis Galton (Ball, 2019.). Na pitanje kako Darwin odgovara na problem eugenike, Arnhart nudi tri prigovora. Prvi se odnosi na pitanje nasljeđivanja te smatra da je Galton pretpostavio više nego što je tadašnjoj znanosti bilo poznato. Drugi prigovor se odnosi na zanemarivanje ljudskog suosjećajnog instinkta. Naime, taj nas instinkt motivira na pomoć drugima, a ne na eliminaciju onih „slabijih“. Treći prigovor se odnosi na davanje veće važnosti prirodi nego odgoju (DC: 68/100).

No, postoji određena vrsta eugenike koju Arnhart zastupa, a to je dobrovoljna eugenika. Primjer koji navodi je genetska mutacija pod nazivom „Tay-Sachs sindrom“ koja je razmjerno česta među aškenaskim Židovima (DC: 70/100). Bolest Tay-Sachs uništava središnji živčani sustav u djeteta što zatim uzrokuje paralizu, sljepoću te konačno, obično oko pete godine života, smrt. U SAD-u je bilo omogućeno testiranje i samim time spoznaja o genetskoj prenosivosti bolesti. Rezultat otkrivanja genetske prenosivosti je mogućnost testiranja vjerojatnosti za prenošenje bolesti i u konačnici mogućnost odluke para hoće li pod tim uvjetima imati dijete ili neće. Nakon navedenog otkrića, došlo je do pada u broju oboljelih od te bolesti. Dakle, eugenika na koju Arnhart pristaje je ona dobrovoljna, koja u vidu ima boljitak budućeg djeteta.

Arnhart nije stao samo na opisivanju darvinističkog konzervativizma, već je ponudio i kritiku Singerove darvinističke ljevice (DC: 74/100):

Singerovi moralni i politički argumenti uopće nisu darvinistički. Unatoč Singerovim zbunjenim (i zbunjujućim) intelektualnim naporima, istina je da darvinizam zapravo podržava konzervativni pogled na moral kao ukorijenjen u ljudskoj prirodi.

Singerov cilj, kako Arnhart ističe, je proširivanje etike na ne-ljudske životinje. Naime, postepeno su se proširile društvene interakcije te smo etiku s inicijalnog plemena, odnosno manje grupe ljudi, počeli primjenjivati i na ostale ljude jednako. Singer zagovara podizanje moralnog statusa životinja i što smatra preprekom u ostvarivanju takvog proširenje je ljudski specizam.¹⁴ Riječ je o načelu nepristranosti, a protiv kojeg Arnhart daje primjere iz Singerova privatnog života. Primjer koji Arnhart nudi je Singerova briga za svoju majku koja je patila od

¹⁴ Eng. „speciesism“ – specizam je moralno stajalište o superiornosti vlastite vrste.

Alzheimerove bolesti i medicinsku skrb na koju je potrošio puno novaca.¹⁵ Naravno, Arnhart ne smatra da je Singer počinio išta nemoralno, već želi ukazati kako Singer u praksi nije dosljedan svojoj teoriji te ustvari postupa poput darvinističkog konzervativca (DC: 80/100). Možda bi se moglo zaključiti kako Singerov neuspjeh u utemeljenju darvinističke ljevice upućuje na potrebu za okretanjem darvinističkom konzervativizmu, ali više o tome na kraju rada.

3.10 Biotehnologija

U zadnjem poglavlju u kojem se obraća mogućim prigovorima darvinističkom konzervativizmu, Arnhart raspravlja o mogućnostima biotehnologije. Naime, ako je istinito da napretkom biotehnologije ćemo moći promijeniti ljudsku narav, onda bismo bili upoznati s ozbiljnom prijetnjom darvinističkom konzervativizmu. Ranije su iznesene tvrdnje o naivnosti ljevice u pogledu plastičnosti ljudske naravi, ali ovisno o napretku biologije, mogli bismo zaboraviti na govor o naivnosti, već bi mogli govoriti o nečemu što je potpuno plauzibilno. No, Arnhart je skeptičan te ističe zanemarivanje ljudske moći za adaptacijom koje će ograničavati mogućnosti biotehnologije (DC: 85/100):

Složene bihevioralne osobine ukorijenjene su u zamršenoj međusobnoj interakciji mnogih gena koji uzajamno djeluju s kontingentnim razvojem i jedinstvenom životnom poviješću kako bi tvorili mozak koji fleksibilno reagira na promjenjive okolnosti. Slijedom toga, precizna tehnološka manipulacija ljudskom prirodom radi poboljšanja poželjnih osobina uz izbjegavanje neželjenih nuspojava bit će vrlo teška ako ne i nemoguća.

Ukratko, po pitanju promjene ljudske naravi putem biotehnologije, Arnhart nije niti optimist niti pesimist. Za darvinističkog konzervativca kaže kako zauzima realističko stajalište prema kojem će ljudska narav uvijek ograničavati biotehnologiju (Arnhart, DC: 104/117).

U prikazu darvinističkog konzervativizma Arnhartov napor nije toliko izražen u izgradnji darvinističkog konzervativizma, štoviše čini se kako utvrđivanje korelacija darvinizma i konzervativizma nije predstavljalo velik problem za Arnhearta. Problem je u drugoj polovici ove cjeline, u temama usmjerenim konzervativcima. Prihvatanjem konzervativizma bez ikakvih izmjena u definiciji i principima konzervativizma, Arnhart je preuzeo i sav teret pomirenja određenih tema s darvinizmom. Darvinistički konzervativizam se dakle temelji na postepenom procesu koji se gradi od prirode, prema običajima i konačno politikom. Darvinizam

¹⁵ Prije no što pomislite da nije primjereno Arnhartovo zadiranje u Singerov privatni život, Singer je sam u intervjuu iznio ovaj primjer i raspravljao o odnosu toga s njegovim prije iznesenim etičkim principima.

potvrđuje konzervativne ideje poput „svetosti“ braka, daje opravdanje za privatno vlasništvo, ali istovremeno ne pruža negaciju druge konzervativne vrijednosti, poput religioznosti.

4. Singer protiv Arnharta

Završna cjelina ovoga rada je donošenje suda o kompatibilizmu darvinizma i političkih opcija. Ovaj dio rada je podijeljen u tri dijela, a u svakom od ta tri dijela će biti izneseni razlozi zašto dajem prednost jednoj opciji. U prvom dijelu ću biti razmotreni principi darvinističke ljevice i darvinističkog konzervativizma, potom kompatibilizam i na kraju o pitanju migracije.

4.1 Prihvaćanje političke ljevice i konzervativizma

Niti Singeru niti Arnhartu nije problem identificirati što je politička ljevica i što je konzervativizam. No, imaju različit pristup kad je u pitanju zatečeno stanje njihovih političkih opcija. Prije samog čitanja Arnharta, da smo se zapitali što to konzervativizmu daje identitet i da smo onda naše zapitkivanje usporedili s onime što je Arnhart ponudio, smatram da bismo imali veliko preklapanje. Naime, Arnhartova strategija nije bila niti oduzeti niti pridodati samom shvaćanju konzervativizma, već istražiti slijede li elementi konzervativizma iz principa ljudske naravi. Uspjeh u izgradnji darvinističkog konzervativizma se može procijeniti kroz uspješnost u izgradnji korelacija. Dakle, Arnhart prihvaća i preuzima postojeće razumijevanje konzervativizma.

Singerova strategija se razlikuje od Arnhartove jer započinje redefiniranjem političke ljevice. Naime, Singer vrlo jasno opisuje što ljevicu čini ljevicom, ali smatram kako nije problem u tome što je uključio, već ono što je ispustio. U izgradnji darvinističke ljevice, Singeru smatra potrebnim ispustiti sklonost političke ljevice promjenama. Promjene za koje se politička ljevica može zalagati su promjene u političkom sustavu s ciljem stvaranja boljeg društva (DL: 31), dok Arnhart nudi primjer po pitanju spola i vjerovanje u plastičnost ljudske naravi (DC: 8/29). Singer također navodi kako darvinistička ljevica neće uvijek smatrati da je nejednakost uzrokovana diskriminacijom, predrasudama ili da je društveno uvjetovana (DL: 60). Riječ je o prilično visokim zahtjevima i nečemu za što smatram kako je dio „čvrste jezgre“ političke ljevice. Stoga, Singerovo zagovaranje pažljivijeg pristupa društvenim promjenama i drugačiji razumijevanje nejednakosti daje drugačiju političku ljevicu. Naime, da se Arnhart odlučio na izostavljanje religije i braka iz prikaza darvinističkog konzervativizma, da li bismo to još uvijek nazivali konzervativizmom.

4.2 Kompatibilizam

U ovom dijelu rada pokušat ću ocijeniti možemo li imati darvinističku ljevicu ili darvinističku desnicu kakve su Singer i Arnhart predložili. Dojam koji se stječe čitanjem Singera je suzdržavanje po pitanju implikacija darvinizma i pretpostavljanje unaprijed onoga što se želi dokazati. Problematična je pozicija koji zauzima kada je u pitanju odnos prema drugim ljudima. Kada je u pitanju darvinizam, odnosi prema drugim ljudima su poput stoičkih koncentričnih krugova, obitelj je na početku, sljedeći krug mogu biti naši rođaci, potom susjedi i ostali. Ali, Singer pokušava što bliže središnjoj kružnici staviti što više ljudi, tj. prikaz darvinističke ljevice sugerira jednakom tretiranju svih ljudi, bez obzira na srodstvo ili poznanstvo.

Arnhart uočava kako Singer u praksi nije dosljedan, a riječ o Singerovoj brizi za svoju majku (Arnhart, DC: 77/100). Naravno, ne smatram da je loše to što je Singer brinuo o svojoj majci, naprotiv o tome mogu reći samo pozitivno. No, očito je kako i Singer ima određenu hijerarhiju u kojoj mu obitelj zauzima viši položaj od ostalih ljudi. Dakle, Singer nije bio dosljedan utilitarizmu, a kao što je i sam rekao (Singer, 2003: 2): „etika nije idealan sustav koji je divan u teoriji, ali beskoristan u praksi. Bliže istini je suprotno: etički sud koji nije dobar u praksi također mora patiti od teoretskog nedostatka, jer čitava stvar s etičkim sudovima jest u tome da vode praksu.“ Nadalje, Singer u prikazu darvinističke ljevice ističe kako će se darvinistička ljevica zalagati za povećanje moralnog statusa životinja, ali inzistiranjem na povećanju moralnog statusa ne-ljudskih životinja nudi težnju darvinističke ljevice koja nije očita iz principa darvinizma.

Jedini mogući problem koji sam uočio za darvinistički konzervativizam je status božje opstojnosti. Naime, Arnhart ističe kako darvinizma ne može potvrditi niti opovrgnuti božju opstojnost, a sam darvinizam, tj. evolucija putem prirodne selekcije, možemo shvatiti kao Božje djelovanje kroz prirodne zakone (DC: 44/100). Problematično je što takvo shvaćanje Boga sugerira deizam. Ranije je spomenuto kako su konzervativci većinom kršćani, a Kršćanstvo se ne zaustavlja na samo na vjerovanju kako je Bog „prvi uzrok“. Dakle, iako Arnhart želi razuvjeriti konzervativce o ateističkoj implikaciji darvinizma, ne može ponuditi niti opravdanje za kršćansko poimanje Boga.

4.3 Pitanje migracije

Na kraju sam odabrao aktualno pitanje i pitanje oko kojeg također postoji neslaganje između darvinističke ljevice i darvinističkog konzervativizma. Spol i rodni identitet, iako možda zanimljiva tema, neće polučiti preveliko neslaganje. Arnhartovo zagovaranje opreza je već prikazano u Darvinističkom konzervativizmu, a Singer se, iako ne raspravlja o temi spola i roda u *Darvinističkoj* ljevici, kroz razne članke uključuje u raspravu i također temi pristupa oprezno. Naime, iako je Singer otvoren po pitanju promjene spola, smatra kako promjena spola nije uvijek preporučljiva (2012.): „Još nemamo načina kako pretvoriti mlade djevojke u biološki normalne dječake ili obrnuto. Čak i kad bismo to mogli učiniti, stručnjaci upozoravaju na poduzimanje nepovratnih koraka kako bi ih pretvorili u spol s kojim se poistovjećuju.“ Stoga, odabrana je pitanje imigracije kao tema neslaganja darvinističke ljevice i darvinističkog konzervativizma.

Singer ne samo da prihvaća imigraciju, već prihvaćanje migranata smatra moralnom obvezom koje može biti vrlo pozitivno za domaće stanovništvo. Za darvinistički konzervativizam ne bih rekao kako imigracija predstavlja nešto loše, niti da su konzervativci u potpunosti protiv imigracije, ali sigurno se ne slaže sa Singerovim prijedlozima. Iako Arnhart ne govori eksplicitno o imigraciji, stajalište darvinističkog konzervativizma možemo pretpostaviti kroz isticanje odanosti državi. Arnhart ističe kako imamo oblikovani sustav privrženosti, dijelimo veće suosjećanje prema članovima naše obitelji i članovima naše zajednice nego prema nekome koje izvan naše zajednice ili nepoznata osoba (DC: 55/59).

Kada bi se sažela stajališta, političke ljevice bi bila za imigraciju bez velikih restrikcija, a konzervativizma bi bio vrlo oprezan i nipošto otvoren za masovne imigracije. Ranije je spomenuta Singerova težnja za izgradnjom kooperativnosti, a u *Praktičnoj etici* navodi mogući prosperitet ekonomije i kulture prihvaćanjem imigranata (2003: 196). Neću sporiti obogaćenje u kulturološkom smisli, ali ću zato ispitati kooperativnost i ekonomski aspekt. Kao primjer kooperativne države, Singer navodi Japan (DL: 44), ali Japan nije zemlja poznata po velikoj etničkoj raznolikosti i velikom broju imigranata. Štoviše, Japan je jedna od etnički najhomogenijih država na svijetu – prema podacima iz 2018. godine, Japanci čine više od 98% cjelokupnog stanovništva (The World Factbook, 2018.). Gregory Christainsen (2012.) ističe korelaciju otvorenosti za kooperacijom i IQ-a, odnosno postoji pozitivna korelacija između inteligencije i kooperativnosti. Japan, a i ostale zemlje Dalekog istoka, su zabilježile visoke

rezultate nacionalnog IQ-a, dok države odakle bi mogli očekivati imigrante¹⁶ su zabilježile niži nacionalni IQ od europskih ili dalekoistočnih zemalja¹⁷ (Lynn, 2006: 112). Ali, Singer ne spominje niti etničku homogenost Japana niti relativno visok IQ. Christiansen (2012.) također upozorava na korelaciju inteligencije i ekonomskog uspjeha. Točnije, više inteligencija znači i veća vjerojatnost za osobnim uspjehom te pokazuje utjecaj na uspješnost tržišta.

Dakle, prema prethodno istraženim pitanjima se može zaključiti kako je konzervativniji pristup kompatibilniji s darvinizmom. Naime, vrlo je vjerojatno da će masovna imigracija kroz stvaranje etničke raznolikosti imati negativan utjecaj na stvaranje kooperacije i ekonomskog boljitka cjelokupnog društva. Iako možda nije imao tu namjeru, Singer je ponudivši Japan dao protuprimjer za imigraciju i nešto što ne ide u prilog darvinističkoj ljevici. Nadalje, ljudi su skloniji zaštiti svoje, iako posjeduju socijalni instinkt, on se ne proteže na sve članove vrste (Darwin, 1875: 108) i stoga se može očekivati protivljenje u većem prihvaćanju migranata. Singer je radi uspostave darvinističke ljevice ublažio mogućnost promjenjivosti ljudske naravi, predložio oprezniji pristup u traženju promjena i naveo kako će darvinistička ljevica biti svjesna toga kako nejednakost nije uvijek uzrokovana diskriminacijom. No, niti Arnhartova teorija nije bez određenih manjkavosti. Naime, po pitanju religije i božje opstojnosti, najbolje što darvinističko razmišljanje može ponuditi za vjernika je deizam.

¹⁶ Sjevernoafričke države i države jugozapadne Azije.

¹⁷ Izrael je izuzetak ako se uspoređuje nacionalni IQ, ali također nije država iz koje se očekuje veliki broj imigranata.

5. Zaključak

Cilj ovog rada je bio što jasnije prikazati darvinističku ljevicu i darvinistički konzervativizam, izložiti i kritički vrednovati ponuđene argumente i donijeti sud o kompatibilnosti darvinizma s političkom ljevicom, odnosno političkim konzervativizmom.

U drugom poglavlju rada prikazana je darvinistička ljevica. Darvinistička ljevica je motivirana brigom i uspostavom društvene jednakosti. Kako bi politička ljevica prihvatila darvinizam, potrebno je odbaciti zastarjele koncepte o velikim društvenim promjenama i plastičnosti ljudske naravi. Darvinistička ljevica je svjesna postojanja vlastitih interesa i toga kako ljud uglavnom slijede vlastite interese. No, postojanje vlastitih interesa ne znači da se ne može postići nesebično društvo. Postoje mnogi primjeri altruističnog ponašanja. Darivanje krvi je primjer altruističnog ponašanja, a primjeri recipročnog altruizma postoje i među ne-ljudskim životinjama. Dakle, darvinistička ljevica prepoznaje dobrobiti suradnje i promovira suradnju umjesto natjecanja. Darvinistička ljevica također prepoznaje pred-Darwinsko naslijeđe koje je utjecalo na niži moralni i pravni status životinja u odnosu na ljude te se zalaže za promjenu tog statusa.

Treće poglavlje rada bilo je posvećeno argumetnima Larryja Arnharta za darvinistički konzervativizam. Darvinistički konzervativizam je vjeran tradicionalnim konzervativnim vrijednostima, ali proširuje opravdanje za te vrijednosti s običaja na prirodu. Arnahrt uočava kako najveći problem za prihvaćanje darvinističkog konzervativizma nisu prigovori političke ljevice, već moguće implikacije darvinizma za konzervativizam. Darvinizam je ponudio alternativu za argument iz svrhovitosti bez uvođenja Stvoritelja kao objašnjenja. Stoga je darvinizam protumačen kao udarac na religiju, a samim time i na moralne vrijednosti. No, darvinistički konzervativizam ne odbacuje Božju opstojnost, već je svjestan toga da je darvinizam ne može niti potvrditi niti opovrgnuti. Darvinistički konzervativizam ne odbacuje važnost religije za društvo. Iako ateisti poput Richarda Dawkinsa povezuju religioznost s vjerovanjem u nadnaravna bića, darvinistički konzervativizam prepoznaje važnost religije u stvaranju društvene kohezije. Nadalje, darvinistički konzervativizam prepoznaje prirodne ljudske želje, poput želje za privatnim vlasništvom, roditeljskom skrbi ili spolnim identitetom, te na tragu prirodnih želja donosi političke odluke.

Četvrto poglavlje rada ponudilo je usporedbu darvinističke ljevice s darvinističkim konzervativizmom. Prva tema usporedbe je bila razmatranje različite strategije Singera i

Arnharta u prikazu darvinizma i dvaju političkih svjetonazora. Singer je, zbog naravi darvinizma, primoran odbaciti određene koncepte političke ljevice, dok Arnhat ne odbacuje ništa od konzervativizma. Druga tema je bila propitivanje kompatibilnosti darvinizma s političkom ljevicom s jedne, odnosno konzervativizmom s druge strane, a treća aktualno pitanje migracije.

Singer i Arnhart su ponudili vrlo razrađene argumente za utemeljenje njihovih omiljenih svjetonazora u darvinizmu. No, kao što je pokazano u ovom radu, čini se kako konzervativizam ipak pokazuje veći stupanj kompatibilnosti s darvinističkom koncepcijom ljudske prirode. Naime, zbog Singerove izmjene značenja političke ljevice on je propustio kritički razmotriti kompatibilnost istinske političke ljevice s darvinizmom. U svakom slučaju, Singerov pokušaj darvinističkog utemeljenja političke ljevice manje je uspješan od analognog Arnhartovog pokušaja utemeljenja darvinističke desnice.

6. Popis korištenih izvora

1. „1969: Montreal’s ‘night of terror’,, (2019.) *CBC Digital Archives*, internetski portal, <https://www.cbc.ca/archives/entry/1969-montreals-night-of-terror> (stranica posjećena 7. srpnja 2019.).
2. Arnahrt, L. (2009.) *Darwinian conservatism*. Exeter: Imprint Academic.
3. Ball, N. (2019.) „Galton, Sir Francis“, *Eugenics Archives*, internetski portal <http://eugenicsarchive.ca/discover/tree/51509d16a4209be523000008> (stranica posjećena 7. srpnja 2019.).
4. Behe, M. (2006.) *Darwin's black box*, New York: Free Press.
5. Boaz, D., Kirby, D. (2006.) „The libertarian vote“, Cato Institute, 23. listopada 2006, <https://www.cato.org/publications/commentary/libertarian-vote> (stranica posjećena 2. srpnja 2019.).
6. Christainsen, G.B. (2012.) „Biology, immigration, and public policy“, *Kyklos*, sv. 65, br. 2, svibanj 2012., str. 164–178.
7. Darwin, C. (1879.) Letter no. 12041, *Darwin Correspondence Project*, internetski portal, <https://www.darwinproject.ac.uk/letter/DCP-LETT-12041.xml> (stranica posjećena 7. srpnja 2019.).
8. Darwin, C. (1859./2009.) *On the origin of species*, Oxford: Oxford University Press.
9. Darwin, C. (1875.) *The descent of a man*, New York: D. Appleton and Company.
10. Dawkins, R. (2006a) *The God delusion*. London: Bantam Press.
11. Dawkins, R. (2006b) *The selfish gene*. Oxford: Oxford University Press.
12. Dembski, W. (1999.) *Intelligent design: The bridge between science and theology*, Downers Grove: InterVarsity Press.
13. Dennett, D. (2006.) *Breakin the spell: religion as natural phenomenon*, New York: Penguin Group.
14. East Asia/Southeast Asia: Japan (2018.) The World Factbook - Central Intelligence Agency, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ja.html> (stranica posjećena 7. srpnja).
15. El-Showk, S. (2014.) „The meaning of fitness“, *Nature*, internetski portal, 10. studenoga 2014., https://www.nature.com/scitable/blog/accumulating-glitches/the_meaning_of_fitness/ (stranica posjećena 14. srpnja 2019.).
16. Engels. F. (1973.) *Porijeklo porodice, privatnog vlasništva i države*, Zagreb: Naprijed.
17. Eugenics (2019.) *Merriam-Webster’s online dictionary*, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/eugenics> (stranica posjećena 8. srpnja 2019.)
18. Friedman, M. (2002.) *Capitalism and freedom*, Chicago: The University of Chicago Press.

19. „Four EU states refuse migrant quotas amid 'biggest challenge' in Union's history“ (2015.) *Deutsche Welle*, internetski portal, 11. rujna 2015., <https://www.dw.com0/en/four-eu-states-refuse-migrant-quotas-amid-biggest-challenge-in-unions-history/a-18708760> (stranica posjećena 7. srpnja 2019.).
20. Goldberg, S. (1973.) *The inevitability of patriarchy*, New York: William Morrow.
21. Haidt, J. (2012.) *The righteous mind: why religion and politics divides people*, New York: Vintage Books.
22. Hayek, F.A. (1960.) *The constitution of liberty*, Chicago: The University of Chicago Press.
23. Hitler, A. (2000.) *Mein kampf*, Split: Kvrpa izdavaštvo.
24. Hume, D. (1776./1992.) *Dialogues Concerning Natural Religion*, La Salle: Open Court.
25. Johnson, B. (2019.) „What Alexandria Ocasio-Cortez gets wrong about Europe“, *Acton Institute PowerBlog*, internetski portal, 8. siječnja 2019., <https://blog.acton.org/archives/105664-what-alexandria-ocasio-cortez-gets-wrong-about-europe.html> (stranica posjećena 7. srpnja 2019.).
26. Khazan, O. (2019.) „The more gender equality, the fewer women in STEM“. *The Atlantic*, internetski portal, 28. veljače 2018., <https://www.theatlantic.com/science/archive/2018/02/the-more-gender-equality-the-fewer-women-in-stem/553592/> (stranica posjećena 3. srpnja 2019.).
27. Lamarckism (2017.) *Encyclopaedia Britannica*, <https://www.britannica.com/science/Lamarckism> (stranica posjećena 15. srpnja 2019.).
28. Locke, J. (1980.) *Second treatise of government*, Indianapolis: Hackett Publishing Company, Inc.
29. Lynn, R. (2006.) *Race differences in intelligence*, Augusta: Washington Summit Publishers.
30. Marriage and divorce statistics (2016.) *Eurostat*, internetski portal, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Marriage_and_divorce_statistics (stranica posjećena 7. srpnja 2019.).
31. Paley, W. (1802./2006.) *Natural theology*, Oxford: Oxford University Press.
32. Party affiliation among atheists (2014.) Pew Research Center's Religion & Public Life Project, <https://www.pewforum.org/religious-landscape-study/religious-family/atheist/party-affiliation/> (stranica posjećena 3. srpnja 2019.).
33. Religious composition of conservatives (2014.) Pew Research Center's Religion & Public Life Project, <https://www.pewforum.org/religious-landscape-study/political-ideology/conservative/>. (stranica posjećena 3. srpnja 2019.).
34. Rousseau, J.J. (1985.) *A discourse on inequality*, New York: Penguin Group.
35. Simonson, J. (2019.) „Bernie Sanders: Soviet socialism 'not my thing' but 'Denmark and Sweden do very well'“. *Washington Examiner*, internetski portal, 6. travnja 2019.,

<https://www.washingtonexaminer.com/news/bernie-sanders-says-soviet-socialism-is-not-my-thing-but-denmark-and-sweden-do-very-well> (stranica posjećena 15. srpnja 2019.).

36. Singer, P. (2000.) *Darwinian left*, New Haven: Yale University Press.
37. Singer, P. (2012.) „He or she: does gender really matter?“, *The Globe and Mail*, internetski portal, 17. travnja 2012., <https://www.theglobeandmail.com/opinion/he-or-she-does-gender-really-matter/article4210246/> (stranica posjećena 15. srpnja 2019.).
38. Singer, P. (2003.) *Praktična etika*, Zagreb: KruZak.
39. Singer, P. (2018.) „The impossible migration dilemma“, *The Globe and Mail*, internetski portal, 8. srpnja 2018., <https://www.theglobeandmail.com/opinion/article-the-impossible-migration-dilemma/>. (stranica posjećena 1. srpnja 2019.).
40. Smith, A. (1977.) *An inquiry into the nature & causes of the wealth of nations*, Chicago: The University of Chicago Press.
41. Smith, R.C. (2010.) *Conservatism and racism, and why in America they are the same*, Albany: SUNY Press.
42. Sowell, T. (2014.) „A legacy of liberalism“, *Creators*, internetski potral, 18. studenoga 2014., <https://www.creators.com/read/thomas-sowell/11/14/a-legacy-of-liberalism> (stranica posjećena 3. srpnja 2019.).
43. Spencer, H. (1910.) *The principles of biology*, sv. 1, New York: D. Appleton and Company.
44. Third country nationals found to be illegally present - annual data (2019.) *Eurostat*, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_eipre&lang=en (stranica posjećena 7. srpnja 2019.).
45. Westermarck, E. (1922.) *The history of human marriage*, sv. 3, New York: Allerton Book Company.
46. Westermarck, E. (1906.) *The origin and development of the moral ideas*, London: Macmillan.
47. Wilkinson, G. (1988.). „Reciprocal altruism in bats and other mammals“, *Ethology and Sociobiology*, sv. 9, izdanje 2., str. 85–100.
48. Wilson, J.Q. (2002.) *The marriage problem: How our culture has weakened families*, New York: HarperCollins Publishers.

Sažetak

Tema ovog rada je razmatranje kompatibilnosti darvinizma s konzervativizmom i lijevim političkim svjetonazorom. Kao temelji i predstavnici sukobljenih strana odabrana su djela *Darvinistička ljevica* Petera Singera (2000.) i *Darvinistički konzervativizam* Larryja Arnharta (2009.) Rad je strukturiran tako da prati glavne argumente oba djela, ali umjesto klasičnog prikaza knjige, rad je osmišljen tako da dodatnim argumentima i kritičkim komentarima obogati argumente iz izvornih djela. Rad je podijeljen u tri veće cjeline: prikaz darvinističke ljevice, prikaz darvinističkog konzervativizma, te usporedbu dvaju stajališta. Dakle, cilj je rada što jasnije prikazati darvinističku ljevicu i darvinistički konzervativizam, izložiti i kritički vrednovati ponuđene argumente i donijeti sud o kompatibilnosti darvinizma s političkom ljevicom, odnosno političkim konzervativizmom.

Ključne riječi: darvinistički konzervativizam, darvinistička ljevica, Peter Singer, Larry Arnhart.

Summary

The topic of the present thesis is the compatibility of Darwinism with conservatism and the liberal political worldview, respectively. Peter Singer's *Darwinian left* (2000) and Larry Arnhart's *Darwinian conservatism* (2009) were selected as two foundational texts representing these conflicting parties. The thesis is so structured as to follow the main arguments of both works. However, it is not a mere review of these arguments; it attempts at enriching the original arguments by critical commentaries. The thesis is divided into three major sections: the presentation of the Darwinist left, the presentation of Darwinist conservatism, and, finally, a comparison of the two views. So, the main goal of the thesis is to present, as clear as possible, the two conflicting views, lay down and critically examine its main arguments, and to reach a final conclusion concerning the compatibility of Darwinism with the Darwinian Left and the Darwinian conservatism, respectively.

Key words: Darwinian Conservatism, Darwinian Left, Peter Singer, Larry Arnhart.